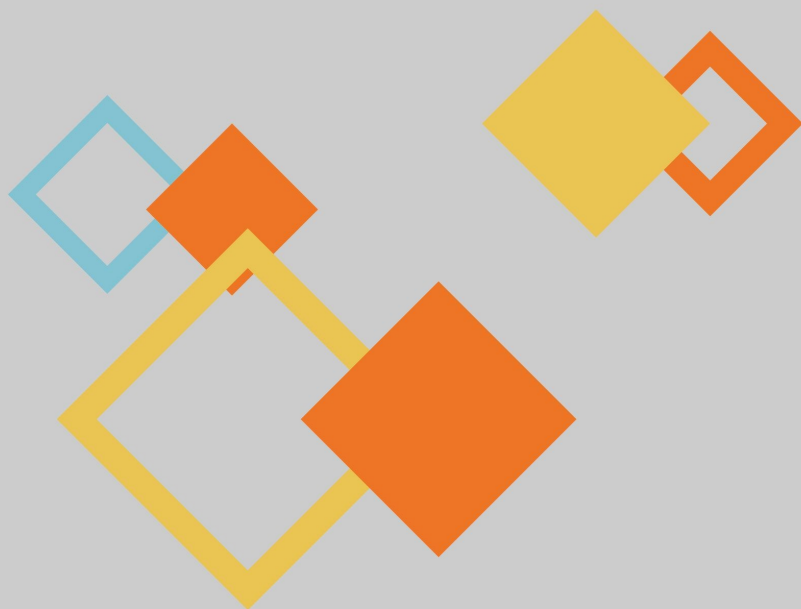

**Т. В. Водолазська
Н. І. Курмишева
Т. А. Устименко**

ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

Міністерство освіти і науки України
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського

Т. В. Водолазська
Н. І. Курмишева
Т. А. Устименко

ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

*Передмова – В. В. Зелюк;
розділ 1 – Т. В. Водолазська;
розділи 2, 3 – Н. І. Курмишева;
розділи 4, 5 – Т. А. Устименко*

ПОЛТАВА
2021

УДК 373.5.016:37.013.83(075.8)

I-74

Затверджено науково-методичною радою Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (протокол № 5 від 30.11.2020)

Рецензенти:

ГОРІНА О. Й. – директор Полтавської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 18 Полтавської міської ради Полтавської області.

ТКАЧЕНКО В. І. – директор Піщанської гімназії Піщанської сільської ради Кременчуцького району Полтавської області.

I-74 **Інфомедійна** грамотність: імплементація в освіті дорослих : навч.- метод. посіб. / Т. В. Водолазська, Н. І. Курмишева, Т. А. Устименко ; упор. Т. А. Устименко. – Полтава : ПОІППО ім. М. В. Остроградського, 2021. – 108 с.

У посібнику представлено програми розвитку інфомедійної грамотності, призначені для використання в освіті дорослих. Зміст програм охоплює різні аспекти формування інфомедійної грамотності та таких її складових, як критичне сприйняття інформації, навички ефективної комунікації, емоційний інтелект. Програми розроблені на основі сучасних концепцій андрагогіки, теорії та практики освіти дорослих, післядипломної освіти.

Зміст матеріалів посібника відповідає напрямам підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти в контексті запровадження нових державних стандартів початкової та базової середньої освіти.

Видання буде корисним освітнім менеджерам, педагогічним працівникам, які здійснюють інноваційний пошук в освіті, слухачам курсів післядипломної педагогічної освіти, студентам, усім фахівцям у сфері формальної і неформальної освіти дорослих.

УДК 373.5.016:37.013.83(075.8)

Упорядник:

Тетяна Устименко – кандидат психологічних наук, професор кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

Матеріали розроблено в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX (Рада наукових досліджень та обмінів) за підтримки Посольств Великої Британії та США, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Зміст матеріалів не обов'язково відображає думку й не є офіційною позицією IREX, а також Урядів Великої Британії та США. Ці матеріали дозволяється використовувати із навчальною метою та за умови, якщо це здійснюється безоплатно для кінцевого споживача. Обов'язковим є посилання на IREX і проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». Наведені в посібнику програми сертифіковані IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів) у 2020 році.

© Т. В. Водолазська, Н. І. Курмишева, Т. А. Устименко, 2021
© ПОІППО ім. М. В. Остроградського, 2021

ЗМІСТ

ЗЕЛЮК В. В. ПЕРЕДМОВА: ГРАМОТНІСТЬ НОВОГО ПОКОЛІННЯ.....	5
ПРО АВТОРІВ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	9
СЕРТИФІКАТИ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ.....	10
1. ВОДОЛАЗСЬКА Т. В. ПРОГРАМА КОРОТКОТЕРМІНОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ «НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ЕМПАТІЇ: ЯК ЗДОБУТИ “КОНТРОЛЬ” НАД СВОЇМ ЖИТТЯМ».....	12
1.2. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (8 год).....	14
1.3. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (30 год).....	17
1.4. Завдання для контролю розвитку професійних компетентностей за програмою...20	
1.5. Теми для есе та рефератів.....	23
1.6. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» (30 год).....	24
1.7. Опис дисципліни	24
1.8. Список використаних джерел.....	27
2. КУРМИШЕВА Н. І. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ».....	28
2.1. Пояснювальна записка.....	28
2.2. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (18 год).....	30
2.3. Контроль розвитку професійних компетентностей.....	34
2.4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».....	35
2.5. Опис дисципліни.....	36
2.6. Тези змістового наповнення тренінгу «Комунікативна компетентність учителя як запорука успіху».....	38
2.7. Список використаних джерел.....	41
3. КУРМИШЕВА Н. І. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ «АКТИВНІ Й ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ ДІТЕЙ ТА ДОРОСЛИХ».....	42
3.1. Пояснювальна записка.....	42
3.2. Навчально-тематичний план до програми тренінгу.....	44
3.3. Контроль розвитку професійних компетентностей.....	48
3.4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».....	50
3.5. Опис дисципліни.....	50
3.6. Список використаних джерел.....	55

4. УСТИМЕНКО Т. А. ПРОГРАМА КОРОТКОТЕРМІНОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ «РОЗВИТОК ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ».....	56
4.1. Пояснювальна записка.....	56
4.2. Навчально-тематичний план до програми.....	59
4.3. Контроль розвитку професійних компетентностей.....	63
4.4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність».....	65
4.5. Опис дисципліни.....	66
4.6. Список використаних джерел.....	68
5. УСТИМЕНКО Т. А. ПРО «VERY VERIFIED: ОНЛАЙН-КУРС ІЗ МЕДІАГРАМОТНОСТІ»	69

ДОДАТКИ

Додаток 1. Закон України «Про освіту»-2017 (витяг).....	70
Додаток 2. Закон України «Про повну загальну середню освіту»-2020 (витяг).....	73
Додаток 3. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»-2018 (витяг).....	77
Додаток 4. Закон України «Про освіту»-2017 (витяг).....	93
Додаток 5. Закон України «Про повну загальну середню освіту»-2020.....	94
Додаток 6. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» -2018 (витяг).....	95
Додаток 7. Державний стандарт базової середньої освіти-2020.....	99
Додаток 8. Структура компетентностей проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність».....	100
Додаток 9. Проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»: шляхи інтеграції інфо-медійної грамотності у навчальні матеріали.....	101
Додаток 10. Навички майбутнього за версією Всесвітнього економічного форуму-2020.....	106

ПЕРЕДМОВА: грамотність нового покоління

Критичне мислення і вміння працювати з інформацією – найважливіші навички сучасної людини. Ризики, пов'язані з недоліком інфомедійної грамотності громадян, обов'язково виявляться в різних негативних явищах. Для суспільства це загроза демократії: дезінформація, маніпуляції фактами, нав'язлива пропаганда. На рівні окремої людини це стрес, психологічні залежності, булінг тощо. В економіці – непродуктивні бізнес-рішення, недобросовісна реклама, відставання від глобальних трендів. В Україні та в усіх пострадянських країнах ці проблеми дуже актуальні. Тому зусилля, спрямовані на розвиток сфери медіаосвіти, матимуть суттєвий результат для розвитку й суспільного прогресу країни. Власне, медіаосвіту треба вважати фундаментальною складовою освіти загалом.

Чітке розуміння інформаційних загроз важливе для всіх країн. За короткий час ми опинилися свідками багатьох впливів на геополітичні процеси. Зокрема, BREXIT, втручання у виборчі кампанії в США, проблеми радикальних політичних рухів у Європі. Масивні атаки проросійської пропаганди та інформаційний вплив на виборчі процеси вже помітили декілька країн, зростає кількість кібератак на європейські урядові організації.

У документах, затверджених Євросоюзом та ООН, наголошується, що медіаграмотність є базовим елементом політики у сфері споживання інформації, основою обізнаності щодо питань прав людини, необхідною умовою залучення громадян до участі в демократичному житті, дієвим фактором міжкультурного діалогу.

Результатом медіаосвіти має бути підвищення рівня медіакомпетентності, або ж медіаграмотності, яка полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створенню та поширенню медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві. Вважається, що термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Канадський науковець і консультант із питань медіаграмотності Кріс Ворсноп (Chris Worsnop) вважає, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, вивчення медіа [5, с. 10]. Медіаграмотність визнано однією з ключових навичок XXI століття. Саме навички з медіакомпетентності унеможливають сприйняття медіатекстів поза суспільним і політичним контекстом. Українське суспільство особливо потребує цих навичок на сучасному етапі, у період громадсько-політичної кризи, коли медіаспоживач ніби потрапив у «воронку» інформаційних потоків [7, с. 34].

У рамках інфомедійної грамотності увага зосереджується на п'яти ключових складниках критичного мислення:

1) Допитливість і бажання досліджувати. Носії критичного мислення хочуть дізнаватися більше, вони відкидають надмірні спрощення та збирають усі відомості перед тим, як робити висновки. У медіадокументах вони знаходять втіху в «глибоких прочитаннях», а не шукають єдину, незаперечну істину.

2) Постійне занурення у процес дослідження. Носії критичного мислення добирають, аналізують та оцінюють інформацію, що дає їм змогу робити висновки, відповідно до яких скеровується поведінка або обґрунтовуються рішення. Вони досліджують речі, з якими погоджуються, так само ретельно, як і ті, що викликають у них підозри.

3) Базове скептичне ставлення. Ті, хто мислить критично, завжди відшуковують відомості, припущення, мотиви у задекларованих заявах.

4) Поцінювання аргументації. Носії критичного мислення здатні розрізняти факти та думки. Вони вміють шукати та оцінювати ймовірні докази, використовувати логіку, щоб робити висновки.

5) Гнучкість і неупередженість. Носії критичного мислення свідомі власних упереджень і вміють піддавати їх сумніву, охоче змінюють власні думки, якщо з'являються відповідні фактичні дані, погоджуються з існуванням невизначеності та непевності у світі й регулярно отримують інформацію з різних джерел [1].

В Україні одним із головних інструментів упровадження медіаграмотності є Концепція, схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України в травні 2010 року (нова редакція – у квітні 2016 року). Концепція базується на вивченні медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Головні завдання Концепції полягають у сприянні формуванню медіаімунітету особистості, рефлексії й критичного мислення, здатності до медіа творчості.

За вимогами Концепції медіаосвіта в Україні повинна стати фундаментом гуманітарної безпеки держави, розвитку й консолідації громадянського суспільства, протидії зовнішній інформаційній агресії, всебічно підготувати молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати медіакультуру громадян відповідно до їхніх вікових, індивідуальних та інших особливостей.

Із початком масового впровадження освітньої реформи Нової української школи (НУШ) та прийняттям у 2017 році Закону України «Про освіту» інфомедійна грамотність як навичка роботи з інформацією та продуктивної комунікації визнається наскрізним умінням, що пролизує набуття всіх ключових компетенцій здобувача освіти. Так, зокрема, у законі України «Про освіту» стверджується, що «метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності»[2].

У 2020 році прийнято Державний стандарт базової середньої освіти, в якому імплементація інфомедійної грамотності в шкільне навчання остаточно визнана складовою цілей якісної освіти [6].

Однак, ці нормативні документи зосереджені на шкільній, позашкільній та вищій освіті. Значна частина громадян випадає з фокусу цієї уваги. Медіаосвіта дорослих в умовах реформування суспільно-економічного життя в Україні має істотне значення, вона допомагає людям зміцнити їхню активну громадянську позицію, сприяє розумінню людьми своїх громадянських прав та обов'язків.

Всесвітній економічний форум оприлюднив у жовтні 2020 року черговий список навичок, важливих для успіху в майбутньому. Ця міжнародна неурядова організація об'єднує політичних, академічних та економічних суспільних лідерів для вирішення проблем, з якими стикається сучасний світ на різних рівнях. Так, порівняно з версією аналогічного переліку на 2020 та 2015 роки можна зауважити, що в списку незмінно залишилося вирішення проблем. Натомість до критичного мислення додано аналіз, до креативності – оригінальність та ініціативність. Таким чином, додаються необхідні наголоси, які допомагають краще зрозуміти очікування роботодавців від освіти[9].

Слід зробити медіаграмотність стандартом не тільки шкільної освіти, а й програмою навчання дорослих, максимально наближеною до реального життя, пов'язати її з діяльністю людини в усіх сферах: економічній, політичній, соціальній, культурній, мистецькій.

Імплементація програм розвитку інфомедійної грамотності у післядипломну педагогічну освіту, таким чином, набуває незаперечної актуальності.

Із 2017 року в Україні відбувається розгортання широкомасштабного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», що охоплює заклади загальної середньої освіти, а

з жовтня 2019 року і педагогічні заклади вищої освіти та заклади післядипломної педагогічної освіти. Проект виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки та Посольства Великої Британії в Україні, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Проектом передбачається впровадження інноваційних методик викладання з формуванням навичок інфомедійної грамотності, що дасть змогу забезпечити компетентнісний підхід до підготовки майбутніх магістрів освіти на якісно оновленому рівні, зокрема із імплементацією критичного сприйняття інформації.

У 2019 році Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського долучився до першої хвилі поширення заходів проекту в закладах вищої педагогічної освіти та ІППО. Поширення тренінгів інфомедійної грамотності для освітян мало подвійну мету: розвиток навичок роботи з інформацією у професійному середовищі та, головне, – імплементація цих навичок у шкільну освіту через учителів, що володіють такими наскрізними вміннями.

Методологія проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» спрямована на органічну інтеграцію у навчальний процес навичок критичного сприйняття інформації через спеціальні дидактичні акценти у роботі з матеріалами шкільних предметів, підвищення залученості учнів до пошуку та обговорення контенту, групові вправи і проектну діяльність тощо.

Інтеграція компетентностей проекту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» чітко відповідає впровадженню Державного стандарту базової середньої освіти, бо відбувається через напрацьовані в проекті шляхи, а саме:

- критичне мислення: вміння ставити запитання, обґрунтовувати власну думку, оцінювати та інтерпретувати події, проводити паралелі із сучасністю, аналізувати передумови та причини події;
- інфомедійна грамотність: вміння ефективно шукати інформацію, працювати з джерелами й першоджерелами; вміння відрізняти факти від суджень; вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотезу та оцінювати альтернативи;
- соціальна толерантність: вміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожнечі, стереотипам і дискримінації; формувати навички етичного спілкування;
- цифрова безпека: розуміння цифрового сліду;
- візуальна грамотність: вміння аналізувати фото, символи, інфографіку;
- стійкість до впливів: вміння ідентифікувати прояви пропаганди, фейки й маніпуляцію, вплив медіа на емоції;
- інноваційність: вміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам тощо [3].

У термінах навичок-2025 треба визнати, що лідерство та соціальний вплив, наприклад, неможливі без вміння формулювати свою думку, ефективно її висловлювати, розуміти розмаїті міжкультурні особливості комунікації, а також використовувати можливості сучасних цифрових технологій для поширення своєї позиції. У перекладі на шкільні предмети – задіяння знань із мов, літератур, історії, інформатики, суспільствознавства та решти предметів. І якщо зараз ці уроки зосереджені на набутті конкретних знань, чи радше фактологічних даних, то варто спробувати поглянути на них глобальніше й побачити їхню цінність для побудови більших структур, як-от знання, розуміння, компетентності. Креативність і її «супутники» – оригінальність, ініціативність, інноваційність, вміння генерувати ідеї – притаманні не лише мистецькому циклу предметів. Вони можуть виявлятися в технічній творчості, у створенні медійних та інформаційних продуктів і навіть у застосуванні власного методу розв'язання задачі. І чи найважливіше – розвивається це шляхом проектної роботи, а не додаванням ще одного предмета в шкільну програму [8].

Спільною метою наведених у навчально-методичному посібнику програм, сертифікованих проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» (сертифікати програм представлено на с. 10-11 цього посібника), є надати здобувачам післядипломної педагогічної освіти теоретичні знання та практичні навички для опанування сучасних медіа та розвитку критичного мислення; вони є важливою складовою особистого, професійного та громадянського життя сучасної людини, а також інструментами для навчання впродовж життя.

Цю мету конкретизовано в окремих програмах, які спрямовані на вирішення завдань: формування культури медіаспоживання педагогів як фахівців та активних громадян (усвідомлене сприймання медіаконтенту; критичний аналіз текстів та медіатекстів; ідентифікація маніпулятивних технологій); формування здатності до текстотворення (написання медіаповідомлень, дискутування, публічних виступів, мотиваційних листів); розвиток особистісних якостей здобувачів освіти (критичного мислення та креативності як інструменту реалізації особистості, продукування ідей, їх аргументації, презентації; лідерства, комунікативної культури на засадах поваги та толерантності; здатності працювати в команді; стресостійкості та складових емоційного інтелекту).

Усі програми засновані на розумінні таксономії цілей у навчанні дорослих та базуються на інтерактивних форматах його організації.

Посилання

1. Гарматій О. Критичне мислення як ключова компетенція медіаграмотності : збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту» / О. Гарматій. – Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. – С.13–15.
2. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». – К. : IREX в Україні, 2019–2020. URL : bit.ly/IREX-L2D-Int
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL : https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
5. Медіаосвіта та медіограмотність : підручник / В. Ф. Іванов та ін. – Київ : АУП 2012. – 352 с.
6. «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
7. Шейбе С. Медіаграмотність. Критичне мислення у мультимедійному світі : підруч. для вчителя / С. Шейбе, Ф. Рогоу / пер. з англ. С. Дьома ; за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К. : Центр вільної преси, Академія Української Преси, 2014. – 319 с.
8. Навички майбутнього: що розвивати в сучасних учнях. URL : <https://osvita.ua/school/reform/77179/>
9. The Future of Jobs Report 2020 OCTOBER 2020. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

В. В. Зелюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Полтавського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського

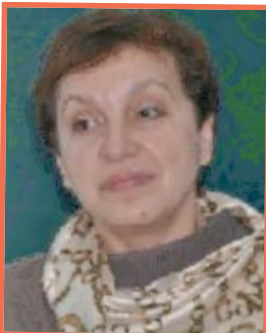
ПРО АВТОРІВ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ

ВОДОЛАЗСЬКА Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

КУРМИШЕВА Ніна Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

УСТИМЕНКО Тетяна Анатоліївна – кандидат психологічних наук, професор кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

СЕРТИФІКАТИ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ

СЕРТИФІКАТ

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

підтверджує, що тренінгова програма підвищення кваліфікації «**НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ЕМПАТІЇ: ЯК ОТРИМАТИ «КОНТРОЛЬ» НАД СВОЇМ ЖИТТЯМ**», підготовлена **ВОДОЛАЗСЬКОЮ Т. В., ПАЛАМАРЕНКО Л.Й.**,

розроблена в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси.

Навчальна програма спрямована на розвиток компетентностей критичного сприйняття інформації через інтеграцію інфомедійної грамотності в навчальний процес і рекомендована до впровадження.

Мірошлора Драхман,
Директор IREX в Україні

Валерій Волнов,
Президент АУП

СЕРТИФІКАТ

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

підтверджує, що тренінгова програма підвищення кваліфікації «**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ**», підготовлена **КУРМИШЕВОЮ Н.І.**,

розроблена в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси.

Навчальна програма спрямована на розвиток компетентностей критичного сприйняття інформації через інтеграцію інфомедійної грамотності в навчальний процес і рекомендована до впровадження.

Мірошлора Драхман,
Директор IREX в Україні

Валерій Волнов,
Президент АУП

1. ПРОГРАМА КОРОТКОТЕРМІНОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ «НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ЕМПАТІЇ: ЯК ЗДОБУТИ “КОНТРОЛЬ” НАД СВОЇМ ЖИТТЯМ»

1.1. Пояснювальна записка

1. Загальні положення

Програма тренінгу «Навчання на основі емпатії: як здобути «контроль» над своїм життям» (далі – Програма) складена відповідно до вимог Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Указу Президента України від 25.06.2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної середньої освіти» від 23.11.2011 року № 1392, Концепції Нової української школи, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та інших нормативно-правових актів (див. Додатки 1–3; 7).

2. Актуальність

Нагальною потребою суспільства на сучасному етапі розвитку є створення в оточенні людини атмосфери духовності, людяності, гуманності. Проблема підвищення ролі емпатії в особистісному та професійному розвитку давно стала предметом наукового дослідження психології, педагогіки, менеджменту, оскільки емпатія має суттєвий вплив на особистість, підвищує її мотивацію і продуктивність праці. Збагачена відповідними інструментальними можливостями, емпатійна взаємодія у педагогічному процесі дає вчителю змогу створювати оптимальні умови для розвитку учня як унікального суб'єкта освітньої діяльності.

Емпатія та її еквіваленти – емпатійне переживання, співпереживання, співчуття – тісно пов'язані з проблемами ефективних комунікацій, розвитку особистості, її взаємодії в різних видах діяльності. Емпатія детермінує пізнання людини людиною, діалогічність спілкування, прояв соціальної перцепції, саморегуляцію поведінки, комунікативну й інтерактивну сторони спілкування, подолання бар'єрів спілкування, адаптивність поведінки і комфортність соціальних стосунків суб'єктів взаємодії, зниження напруженості психологічних захистів особистості. Емпатія розглядається як ефективний засіб розкриття і засвоєння моральних відносин, естетичних норм, що культивуються в суспільстві. Вона сприяє розвитку гуманних відносин, альтруїстичного стилю поведінки. Емпатійне співчуття, співпереживання виступає мотивом-посередником у діяльності педагога. Емпатія – необхідна умова розвитку особистості, її емоційної зрілості, міжособистісного взаєморозуміння.

3. Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів освіти.

4. Мета: підвищення методичних та практичних рівнів професійної компетентності педагогічних працівників відповідно до основного напрямку державної політики в галузі освіти, запитів громадянського суспільства, установ і закладів освіти, освітніх потреб здобувачів освіти; розвиток емоційно-етичної, комунікаційної, цифрової, мовленнєвої компетентності педагогічних працівників; ознайомлення слухачів із базовими інструментами розвитку емоційної грамотності, самоусвідомлення, управління власними емоціями; розкриття можливостей емпатії у регулюванні конфліктів; набуття навичок емпатійного слухання шляхом спеціально розроблених вправ.

5. Профілі базових компетентностей:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обгрунтованими відомостями з андрагогіки, педагогіки, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню учня як особистості, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів Нової української школи;

– соціально-громадянська компетентність – розуміння і володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їхнього розв'язання, навички конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи;

– загальнокультурна компетентність – здатність самостійно виражати ідеї, досвід та почуття, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування у процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування;

– психолого-фасилітативна компетентність – здатність сприяти творчому становленню здобувачів освіти та їхній індивідуалізації;

– підприємницька компетентність – вміння генерувати нові ідеї та ініціативи та впроваджувати їх із метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства й держави;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного простору.

6. Очікувані результати

Знання і розуміння	<ul style="list-style-type: none"> Сучасні тенденції розвитку освіти; соціально-правові основи, законодавчі акти у сфері освіти; особливості процесів викладання і навчання у школі; основи механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання.
Розвинені вміння	<ul style="list-style-type: none"> Організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проєктування, оцінювання тощо); конструювати й реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора; організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; керувати проєктною діяльністю школярів; проєктувати власну програму професійно-особистісного зростання.
Диспозиції (цінності, ставлення)	<ul style="list-style-type: none"> Цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів; просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність); рефлексія власної професійної практики.

7. Обсяг (тривалість): 8/30 год

1.2. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (8 год)

Зміст. Основні теми	Кількість годин (кред.)	Очікувані результати
1. Відкриття. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників.	1	Усвідомлення цілей освітньої програми, власних очікувань. Включення учасників тренінгу в групову роботу.
2. Як «працює» емпатія.	2	Здатність до самоаналізу, аналізу й усвідомленого ставлення до стану іншої людини, вміння виражати свої почуття та емоції, позитивне мислення.

Зміст. Основні теми	Кількість годин (кред.)	Очікувані результати
3. Емпатія, особистість, комунікація.	2	Набуття базових навичок емоційної компетентності; уміння розпізнавати й усвідомлювати власні емоції.
4. Практичний сенс емпатії.	2	Оволодіння навичками практичного самопізнання; розвиток особистісно значущих якостей: професійної рефлексії, емпатії, критичності, гнучкості настанов; подолання психологічних бар'єрів, що заважають повноцінному самовираженню.
5. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів.	1	Надання можливості усвідомити важливість набутих під час тренінгу навичок; формування ціннісних орієнтацій і соціальних навичок.
Усього	8	

Тема 1. Відкриття / Бюджет часу: 1 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Відкриття.
2. Огляд освітньої програми.
3. Знайомство учасників.
4. Вироблення правил.
5. Очікування учасників.

Тема 2. Як «працює» емпатія / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Що таке емпатія? Види емпатії.
2. Чому емпатія важлива?
3. Як виробити в собі навички емпатії? Інструменти емпатії.
4. Роль емпатії в роботі, менеджменті й лідерстві.

Питання для рефлексії

Емпатія для мене – це ...

Що є проявом емпатії в реальному житті?

Як розвивати емпатичні здібності?

Якою може бути емпатія?

Тема 3. Емпатія, особистість, комунікація / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. «Професійна емпатія».
2. Активне й емпатичне слухання.
3. Класифікація емпатичних реакцій.
4. Цикл емпатичного реагування.

Питання для рефлексії

1. *Активне слухання: з чого складається і як розвивати?*
2. *Як працюють емоції в комунікаціях?*
3. *Чи можна перемкнути емоції? Чому це так важливо?*
4. *Складові розвитку емоційного інтелекту.*
5. *Теорія дзеркальних нейронів.*
6. *Як реагувати на критику?*

Тема 4. Практичний сенс емпатії / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Структура професійної емпатії.
2. Емпатія як інструмент фасилітації в груповій роботі.
3. Урегулювання конфліктів.
4. Робота з агресією.

Питання для рефлексії

1. *Які механізми емпатії?*
2. *Як пробудити емпатію в інших?*
3. *Як збільшити здатність відчувати емпатію?*

Тема 5. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів / Бюджет часу: 1 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Вихідне оцінювання.
2. Рефлексія.
3. Вручення сертифікатів.

1.3. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (30 год)

Зміст. Основні теми	Кількість годин (кред.)	Очікувані результати
1. Відкриття. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників.	1	Усвідомлення цілей освітньої програми, власних очікувань. Включення учасників тренінгу в групову роботу.
2. Як «працює» емпатія.	4	Здатність до самоаналізу, аналізу й усвідомленого ставлення до стану іншої людини, вміння виражати свої почуття та емоції, позитивне мислення.
3. Інструменти емпатії.	4	Наявність емпатійних здібностей особистості, позитивних настанов, вміння успішно вибудувати взаєностосунки з оточенням.
4. Емпатія, особистість, комунікація.	6	Набуття базових навичок емоційної компетентності; вміння розпізнавати й усвідомлювати власні емоції.
5. Емоційна культура вчителя.	4	Опанування способів ефективного управління собою, своїми емоціями, почуттями, станами, зокрема стресовими.
6. Практичний сенс емпатії.	6	Опанування способів практичного самопізнання; розвиток особистісно значущих якостей: професійної рефлексії, емпатії, критичності, гнучкості настанов; подолання психологічних бар'єрів, що заважають повноцінному самовираженню.
7. Емоційний інтелект та його зв'язок з емпатією.	4	Опанування способів ефективного управління собою, своїми емоціями, почуттями, станами, вміння розпізнавати й усвідомлювати емоції інших людей.
8. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів.	1	Усвідомлення важливості набутих під час тренінгу навичок; формування ціннісних орієнтацій.
Усього	30	

Тема 1. Відкриття / Бюджет часу: 1 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Відкриття.
2. Огляд освітньої програми.
3. Знайомство учасників.
4. Вироблення правил.
5. Очікування учасників.

Тема 2. Як «працює» емпатія / Бюджет часу: 4 год/ Форма проведення: тренінг

План

1. Що таке емпатія.
2. Чому емпатія важлива?
3. Як виробити в собі навички емпата?

Питання для рефлексії

*Емпатія для мене – це ...
Що є проявом емпатії в реальному житті?
Як розвивати емпатичні здібності?
Якою може бути емпатія?*

Тема 3. Інструменти емпатії / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Види емпатії.
2. Емпатичні здібності і професійна емпатія.
3. Раціональний, емоційний та інтуїтивний канали емпатії.
4. Емоційна гігієна.

Питання для рефлексії

*Соціально-психологічні умови розвитку емпатії.
Особливості прояву емпатії педагогів.
Види емпатії за класифікацією В. Бойко.*

Тема 4. Емпатія, особистість, комунікація / Бюджет часу: 6 год/ Форма проведення: тренінг

План

1. Емпатія як група навичок.
2. Активне й емпатичне слухання.
3. Класифікація емпатичних реакцій.
4. Цикл емпатичного реагування.

Питання для рефлексії

*Як зазвичай вчиняють з емоціями в комунікаціях?
Чи можна «перемкнути» емоції? Чому це так важливо?
Теорія дзеркальних нейронів.
Як реагувати на критику?*

Тема 5. Емоційна культура вчителя / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Теорія емоційного інтелекту Д. Гоулмана.
2. Емоційне лідерство.
3. Емоційний менеджмент педагога.

Питання для рефлексії

*Які складові розвитку емоційного інтелекту?
Як учителю розвивати емоційний інтелект учнів?
Місце емпатії в структурі професійних і особистісних якостей педагога.
Емоційна гігієна: як піклуватися про себе та інших?*

Тема 6. Практичний сенс емпатії / Бюджет часу: 6 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Емпатичне слухання.
2. Емпатія як інструмент фасилітації в груповій роботі.
3. Урегулювання конфліктів.
4. Робота з агресією.

Питання для рефлексії

*Активне слухання: з чого складається і як розвивати?
Як пробудити емпатію в інших?
Як збільшити здатність відчувати емпатію?
Як підтримувати емоційний баланс?*

Тема 7. Емоційний інтелект та його зв'язок з емпатією / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Емоційне реагування.
2. Як працює емпатія.
3. Співпереживання і співчуття.
4. Роль емпатії в роботі, менеджменті і лідерстві.

Питання для рефлексії

*Як уберегти себе від деструктивних емоцій?
Як керувати власними емоціями?
Чому емпатію називають «мовою майбутнього»?*

Тема 8. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Вручення сертифікатів / Бюджет часу: 1 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Вихідне оцінювання.
2. Рефлексія.
3. Вручення сертифікатів.

1.4. Завдання для контролю розвитку професійних компетентностей за програмою

Вправи та завдання для обговорення

□ **Вправа «Активне слухання».** У вправі беруть участь дві особи. Перша розповідає свою історію, друга слухає, відзначаючи емоції і переживання, які в цей час відчувала.

Щоб розвинути емпатію, треба активно слухати іншу людину і бути з нею тут і зараз. Слухати треба не механічно, а намагатися почути, про що людина говорить. Можна навіть переказувати її слова, повторювати фрази, уточнюючи, що співрозмовник відчуває. Це один із механізмів емпатичної підтримки, який часто використовують у психотерапії. Таким чином людина розуміє, що її чують.

□ **Вправа «Кам'яне обличчя».** У вправі беруть участь дві особи. Одна говорить про свої переживання, ділиться ситуацією, яка викликає в неї ті чи інші емоції, а друга при цьому має повністю блокувати будь-які емоційні вирази обличчя. Експеримент триває хвилину, після цього дуже важливо дати фідбек і дізнатися, як почувалися ті, хто говорив і не відчував емпатії, і людина з «кам'яним обличчям».

□ **Вправа «Читання з передбаченням».** Ведучий читає поданий нижче текст із зупинками. Зупиняючись, звертається до групи з питаннями: «Що буде відбуватися далі? Чому ви так думаєте? Які емоції ви переживали під час слухання уривка?»

Після нелегкого робочого дня батько повернувся додому. Час був пізній, він змучився і втомився, але зрадив, побачивши, що п'ятирічний син чекає його на порозі.

– Тату, – привітавши батька, тихо промовив малюк, – можеш відповісти? Я чекав, щоб запитати.

– Звичайно, питай! – сказав батько.

– Скільки грошей ти отримуєш?

– Та хіба це твоя справа?! Нема чого тобі про це знати!

Дитина підняла на нього сумні очі.

– Я дуже-дуже прошу тебе: скажи, скільки ти заробляєш за одну годину?

– Ну, припустимо, п'ятдесят. І що далі? Чи тобі не все одно?

– Будь ласка, тату, – дуже серйозно промовила дитина, – позич мені двадцять гривень.

◆ Що відбуватиметься далі? Чому ви так думаєте? Які емоції ви переживали під час слухання уривка?

Батько втратив самовладання і закричав до сина:

– Ти поводиш себе огидно! Я так втомився, але змушений стояти тут і слухати твою балаканину! Думаєш тільки про іграшки, чекав мене лише для того, щоб випросити грошей на всілякі дурниці!

Опустивши голову, хлопчик зник за дверима дитячої. А батько, розсерджений і засмучений, так і стояв, притулившись до стіни. «От нахаба, – думав він. – Який же мій син егоїстичний. Однак... Може, і я був не цілком правий? Даремно на нього накричав, адже зазвичай дитина ніколи не просить у нас із матір'ю грошей. Значить, дитина звернулася до мене не просто так».

◆ Що буде відбуватися далі? Чому ви так думаєте? Які емоції ви переживали під час слухання уривка?

Батько тихенько зайшов у синову кімнату й сів біля дитячого ліжка.

– Ти ще не заснув, любий? – прошепотів він.

– Ні, я лежу і думаю.

– Не гнівайся на мене, синку, я сьогодні страшенно втопився, тому й нагрубив тобі.

Ось, візьми гроші і, будь ласка, вибач мене.

Малюк обійняв батька за шию, його оченята радісно засвітилися.

– Тату, спасибі, велике-велике спасибі!

Хлопчик витягнув з кишені піжами кілька зім'ятих банкнот і додав до них щойно отримані купюри. Батько знову почав бурчати.

◆ Що буде відбуватися далі? Чому ви так думаєте? Які емоції ви переживали під час слухання уривка?

– У тебе, як виявилось, предостатньо грошей, а ти скупишся і просиш ще.

– Ні, татку, мені якраз цих двадцяти не вистачало. Ось тепер я зібрав рівно стільки, щоб купити одну, всього лише одну годину твого, тату, часу. Можна? Я дуже прошу, прийди завтра трохи раніше, щоб ми сіли вечеряти всі разом: ти, мама і я ...

□ **Завдання.** Прочитайте ситуацію. Які емоції вона у вас викликала? Змодельуйте різні варіанти поведінки вчителя.

Ситуація «Подарунок вчителю»

Як завжди, входжу в клас, вітаюся, питаю:

– Кого сьогодні немає? Втім, і так бачу, що двох немає.

Через деякий час двері відчинилися і в клас увірвалися захекані діти. В руках – гілки бузку.

– Це вам! – сказали вони, простягаючи мені квіти.

Дякую, але з якого приводу?

Це вам до дня народження.

– А як ви дізналися?

Ее ... це секрет.

Але виявилось, що є ще один секрет. Бузок якимось дивно обламаний...

–Хлопці, а де ви взяли бузок?

–Нарвали. За нами двірник до самої школи гнався!

□ **Завдання.** Прочитайте ситуацію. Які емоції вона у вас викликала? Ваші рекомендації для Сергійка, його родини.

Ситуація «Я вже дорослий»

Сергій навчався в четвертому класі. Одного разу у дворі старші хлопці покликали його й стали пропонувати випити з пляшки. Сергій не погоджувався, тоді вони стали його дратувати, що він ще маленький боягуз.

Хлопчик розсердився, вихопив пляшку і став швидко без зупинки пити. Він не розумів, що підлітки сміялися над ним. Додому він дістався важко, відразу ж за дверима впав. Бабуся злякалася, стала його трясти, але Сергій не ворушився. Викликали «швидку». Сергійка відвезли в лікарню. Тільки на другий день він зміг поговорити з мамою. Лікарі поставили діагноз: сильне отруєння.

□ Завдання. Прочитайте ситуації. Змодельуйте ситуації. Яка із моделей, на вашу думку, відповідає емпатійному слуханню?

Ситуація «Честь маю»

Варіант 1. Молода вчителька літератури увійшла в сьомий клас, у відповідь на вітання почула: «Честь маю», яке Сергій супроводжував характерним жестом і поклоном. Учитель літератури відповіла: «О, ви прекрасні і дуже ввічливі. Шкода, що ми живемо не в лицарські часи».

Варіант 2. Молода вчителька літератури, увійшовши в сьомий клас, у відповідь на вітання почула: «Честь маю», яке Сергій супроводжував характерним жестом і поклоном. Учитель літератури відповіла: «Знову зриваєш урок. Ти повинен вести себе як належить. Якщо це ще раз повториться, я викличу батьків у школу».

□ Завдання. Прочитайте ситуацію. Змодельуйте власну поведінку в подібній ситуації.

Ситуація «Запізнення»

Варіант 1. Наталка, учениця шостого класу, регулярно спізнюється на перший урок. Ось і сьогодні вчергове вона увійшла в клас після дзвоника, коли вчителька пояснювала новий матеріал. Наталія Василівна похвалила Наташу за те, що вона прийшла на кілька секунд раніше, ніж зазвичай.

Варіант 2. Наталка, учениця шостого класу, регулярно спізнюється на перший урок. Ось і сьогодні, вчергове вона увійшла в клас після дзвоника, коли вчителька пояснювала новий матеріал. Наталія Василівна, перервавши урок, звернулася до дівчинки: «На що це схоже! Нікуди не годиться! Знову зриваєш урок!».

□ Завдання. Прочитайте ситуацію. Чи правильно, на вашу думку, вчинив вчитель? Запропонуйте свій варіант вирішення ситуації. Наведіть власні приклади подібних ситуацій.

Ситуація «Стілець»

Учителька входить у клас і бачить, що її стілець сильно забруднений крейдою. Інших стільців немає. Тоді вона ділиться з учнями інформацією: «Я недавно чула, як в одній школі провели експеримент з учнями. Весь урок школярі простояли. Чи не спробувати нам?».

□ Завдання. Прочитайте ситуацію. Які емоції вона у вас викликала? Розіграйте ситуацію за ролями. опишіть свої емоції і переживання.

Ситуація «Образа»

Петя Іванов ображає Васю Сидорова. Кожен день в класі відбуваються конфлікти. Учитель повинен надати непрямий вплив і переконати Петю Іванова в неправильності дій. Але переконання не допомагають, і вчитель викликає в школу батьків, які відразу починають Петю Іванова виховувати: «Всі діти як діти, а ти знову за своє. Кожна людина повинна працювати, а ти дурня валяєш. Не забувай, скільки ми на тебе грошей витрачаємо».

□ Завдання. Прочитайте ситуацію. Які емоції вона у вас викликала? Як ви можете пояснити поведінку дитини?

Ситуація «Почитаймо»

Мама посадила Микиту на диван, сіла поруч, показуючи барвисту дитячу книжку: «Микито, дивись, яку гарну книжку тобі бабуся подарувала». Микита подивився на книгу кілька секунд, потім відштовхнув її, заліз на коліна мамі і став її обнімати, зазирати в очі й цілувати.

□ Завдання. Прочитайте ситуацію. Які емоції вона у вас викликала? Проаналізуйте ситуацію. Чому ситуація називається «Мамин помічник»?

Ситуація «Мамин помічник»

Антон з машинкою в руках прийшов на кухню. Мама в цей момент різала овочі. Антон кинув машинку, підійшов до мами і став просити: «Дай ніж». «Ніж гострий, ти можеш порізатися», – відповіла мама. «Дай!» – гнівно крикнув Антон. Але мама не виконала його вимогу. Тоді він з криком «Ти погана!» щосили вдарив маму по нозі.

1.5.Теми для есе та рефератів

- ◆ Культура блокування емоцій і пов'язані з цим ризики.
- ◆ Місце емпатії в структурі професійних й особистісних якостей педагога.
- ◆ Методи діагностики емпатії.
- ◆ Емпатія як можливість зрозуміти внутрішній світ іншої людини, її емоції, потреби, мотиви, цінності.
 - ◆ Мова потреб як основа розвитку емпатії і мистецтва домовлятися.
 - ◆ Робота з переконаннями. Управління гнівом. Робота з критичним мисленням.
 - ◆ Як реагувати на критику.
 - ◆ Алгоритм управління емоціями інших: методи зниження емоційної напруги.
 - ◆ Цивілізований вплив: техніки аргументації. Розпізнавання маніпуляцій.
 - ◆ Правила асертивної комунікації.
 - ◆ Партнерство і співпраця в діловій й особистісній комунікації.

1.6. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» (30 год)

Назва навчальної дисципліни, період викладання у 2020-2021 навчальному році.	Розвиток інфомедійної грамотності в освітньому процесі; - з вересня 2020.
Автор/автори навчальної програми, викладачі дисципліни.	Автор – Т. В. Водолазська. Викладачі: Т. В. Водолазська, Л. Й. Паламаренко, Т. А. Устименко.
Тип дисципліни.	Короткострокова програма підвищення кваліфікації.
Слухачі, які будуть навчатися за програмою: кількість (не менш ніж 1–20 осіб), предметна спеціалізація слухачів.	Педагогічні працівники, зокрема керівники ЗЗСО, що зареєструються на курс (оберуть його для планового щорічного ПК).
Кількість аудиторних годин, відведених на дисципліну / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфомедійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття (не менше ніж 15 год).	30 аудиторних годин. 30 аудиторних годин, присвячені ІМГ. 6 год лекційних / 4 год практичних занять / 20 – тренінг.

1.7.Опис дисципліни (30 год)

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Вступ Відкриття. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників. (1 год)	(1 год)	Тренінг (робота в парах і групах) (1 год).	Знайомство. Очікування учасників. Вправа «Незакінчене речення». Правила роботи групи.

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дискусійні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Як «працює» емпатія (4 год)	Що таке емпатія? (3,5 год) Прояви емпатії в реальному житті (0,5 год) Компетентності: розуміння ролі емпатії в особистісному і професійному житті; уміння ідентифікувати емоційні стани.	Лекція – 2 год Тренінг – 2 год (групова робота, дискусія).	Лекція-презентація: 1. Емпатія. 2. Навіщо людині емпатія? 3. Емпатійна підтримка. Тренінг. Питання для дискусії: Чи можна не відчувати емпатії? Емпатія – це добре чи погано? Неемпатична людина. Вправа: «Читання з передбаченням».
Інструменти емпатії (4 год)	Види емпатії (1 год) Емпатичні здібності і професійна емпатія (1 год) Раціональний, емоційний та інтуїтивний канали емпатії (1 год) Емоційна гігієна (1 год) Компетентності: вміння називати емоційні стани.	Практичне заняття – 4 год (групова робота).	Обговорення мультфільму «Думками навиворіт» (мультфільм, що розповідає про розуміння емоцій і те, якими вони є). «Галерея емоцій»: вправа на зображення емоцій. Створення «Емоційного словника».
Емпатія, особистість, комунікація (6 год)	Активне й емпатичне слухання (2 год) Класифікація емпатичних реакцій (2 год) Цикл емпатичного реагування (2 год) Компетентності: уміння активно слухати; розуміння потреб інших людей.	Тренінг — 4 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	Ситуація 1. «Подарунок учителю». Вправа «Палітра нашої мови». Вправа «Активне слухання». Моделювання «Зміна ролей».

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дискусійні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Емоційна культура вчителя (4 год)	<i>Емоційне лідерство (2 год)</i> <i>Емоційний менеджмент педагога (2 год)</i> Компетентності: уміння називати та демонструвати власні емоційні стани; опанування вправ із саморегуляції.	Лекція — 2 год Тренінг — 2 год (робота в групах, моделювання, дискусія).	Лекція-презентація «Теорія емоційного інтелекту Д. Гоулмана». Вправи «Робота з емоціями», «Дзеркало». Робота в групах «Емпатія і соціалізація».
Практичний сенс емпатії (6 год)	<i>Емпатія як інструмент фасилітації в груповій роботі (2 год)</i> <i>Урегулювання конфліктів (2 год)</i> <i>Робота з агресією (2 год)</i> Компетентності: робота з агресією; стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.	Лекція — 2 год Тренінг — 4 год (робота в групах, моделювання, дискусія).	Лекція «Фасилітація та її інструменти». Вправа «Кам'яне обличчя». Моделювання ситуацій із врегулювання конфліктів. Стратегія WIN-WIN.
Емоційний інтелект та його зв'язок з емпатією (4 год)	<i>Як працює емпатія (2 год)</i> <i>Роль емпатії в роботі, менеджменті і лідерстві (2 год)</i> Компетентності: розширення «палітри емоцій»; навички емпатійного слухання.	Тренінг — 4 год (робота в групах, моделювання, дискусія).	Вправа «Емоційне реагування». Навчальна дискусія «Співпереживання і співчуття».
Рефлексія. Вихідне оцінювання. Вручення сертифікатів (1 год)	1 год	Робота в парах та групах.	Вправи «Бортний журнал», «Сенкан». Тест.

1.8.Список використаних джерел

1. Браун Брене. Дари недосконалості. Як полюбити себе таким, який ти є ; пер. Олена Замойська / Брене Браун. – КСД, 2017. – 208 с.
2. Гарді Бенджамін. Не примушуй себе. Альтернатива силі волі ; пер. Олександра Асташова / Бенджамін Гарді. – К. : Наш формат, 2019. – 200 с.
3. Голідей Раян. Зберігайте спокій. Щоденна інструкція з вирішення проблем; пер. Антоніна Ящук / Р. Голіде. – К. : Наш формат, 2019. – 472 с.
4. Грант Адам. План Б. Як протистояти біді, стати витривалим і повернути радість Адам Грант, Сендберг Шеріл. – КМ-Букс, 2018. – 280 с.
5. Гоулман Деніел. Емоційний інтелект ; пер. Соломія-Любов Гумецька / Д. Гоулман. – К. : Віват, 2018. – 512 с.
6. Девід Сьюзен. Емоційна спритність. Як почати радіти змінам і отримувати задоволення від роботи та життя ; пер. Лесь Герасимчук / С. Девід. – КСД, 2018. – 288с.
7. Гоулман Деніел. Нове «Я». Вплив медитації на свідомість, тіло й мозок ; пер. з англ. Олександра Асташова / Д. Гоулман, Р. Девідсон. – К. : Наш Формат, 2019. – 264 с.
8. Емпатійний розвиток дитини / упоряд. : С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос-СВС, 2003.– 182 с.
9. Журавльова Л. П. Психологія емпатії : монографія / Л. П. Журавльова. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 328 с.
10. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»/ URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
11. Лукас Елизабет. Источники осознанной жизни. Преврати проблемы в ресурсы / Э. Лукас ; пер. Марина Виноградова. – Никая, 2016.
12. Петрушина Е. Как учить детей сопереживанию и зачем это делать. URL : <http://www.ya-roditel.ru/parents/base/experts/kak-uchit-detey-soperezhivaniyu-i-zachem-eto-delat/>
13. Розенберг М. Язык жизни. Ненасильственное общение / М. Розенберг. – София, 2009.
14. Феномен емпатії у психологічних дослідженнях. URL : <http://ua.textreferat.com/referat-9942-1.html>
15. Эдвардс В. Наука общения. Как читать эмоции, понимать намерения и находить общий язык с людьми / Ванесса Эдвардс ; пер. Ольга Терентьева. – Москва : МИФ, 2016. – 384 с.
16. Эмпатия в деятельности педагога[Електронний ресурс. URL : [: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=5733
17. Эмпатия. [Електронний ресурс]. URL : <http://psych.info/psihologiya-lichnosti/emotsii/empatiya.html>
18. Эпатия: плюсы и минусы. [Електронний ресурс]. URL :<http://www.vita-marg.com/konsultacii/nature/7390-empatiya-plyusy-i-minusy>
19. What is Empathy? [Електронний ресурс]. URL : <https://www.skillsyouneed.com/ips/empathy.html>

2. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ»

2.1. Пояснювальна записка

1. Загальні положення

Програма тренінгу «Комунікативна компетентність вчителя як запорука успіху» (далі – Програма) складена відповідно до вимог Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Указу Президента України від 25.06.2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної середньої освіти» від 23.11.2011 року № 1392, Концепції Нової української школи, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та інших нормативно-правових актів (див. Додатки 1–3; 7).

2. Актуальність

Основою спілкування між людьми є комунікація, яка відбувається за допомогою мовлення, писемності, рухів та дій.

Зміст спілкування охоплює практично усі аспекти суб'єкт-суб'єктної взаємодії, покликаної змінити поведінку свого партнера. Можливості впливу залежать від розуміння потреб та інтересів співрозмовників. Таке розуміння формується на підставі інформації, що надходить від учасників комунікативного процесу, сприйняття людини людиною (перцепції), спостереження й правильної інтерпретації слів і дій.

Особливо важливо володіти навичками ділового спілкування усім педагогам, зокрема керівникам закладів освіти. Під поняттям «керівник» ми розуміємо не стільки особу, яка займає певну посаду і має у підпорядкуванні хоча б кількох підлеглих, скільки людину, яка здатна управляти собою та впливати на інших із метою досягнення поставлених цілей.

3. Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів освіти.

4. Мета: підвищення методичних та практичних рівнів професійної компетентності педагогічних працівників відповідно до основного напрямку державної політики в галузі освіти, запитів громадянського суспільства, установ і закладів освіти, освітніх потреб здобувачів освіти; розвиток емоційно-етичної, комунікативної, цифрової, мовленнєвої компетентності педагогічних працівників; ознайомлення слухачів із техніками та прийомами ділової комунікації, перешкодами та бар'єрами міжособистісного спілкування, можливостями практики в рамках виконання певних завдань, напрямів, за якими слухачі зможуть далі самовдосконалюватися після завершення тренінгу.

5. Профілі базових компетентностей:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з андрагогіки, педагогіки, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особис-

тісному становленню, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів Нової української школи;

– соціально-громадянська компетентність – усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички конструктивної участі у цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи;

– загальнокультурна компетентність – здатність самостійно виражати ідеї, досвід та почуття, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування у процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування;

– психолого-фасилітативна компетентність – здатність сприяти творчому становленню здобувачів освіти та їхній індивідуалізації;

– підприємницька компетентність – вміння генерувати нові ідеї та ініціативи та впроваджувати їх із метою підвищення власного соціального статусу та добробуту й розвитку суспільства і держави;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного простору.

6. Очікувані результати:

Знання і розуміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Сучасні тенденції розвитку освіти; • соціально-правові основи, законодавчі акти у сфері освіти; • особливості процесів викладання і навчання у школі; • основи механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання.
Розвинені вміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); • конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; • діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора; • організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; • керувати проектною діяльністю школярів; • проектувати власну програму професійно-особистісного зростання.
Диспозиції (цінності, ставлення).	<ul style="list-style-type: none"> • Цінність особистості; • готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; • відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів; • просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність); • рефлексія власної професійної практики.

7. Обсяг (тривалість): 18 год

Після закінчення тренінгу педагогічні працівники / керівні кадри отримують сертифікат встановленого зразка.

2.2. Навчально-тематичний план до програми тренінгу (18 год)

Зміст. Основні теми	Кількість годин (кред.)	Очікувані результати
1. Відкриття. Привітання учасників. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників.	2	Усвідомлювати особливості участі в освітній програмі, її цілі, власні очікування.
2. Управлінська комунікація, її роль у діяльності закладу освіти.	2	Знання і розуміння сучасних тенденцій розвитку освіти. Розвинені вміння організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах; діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора. Диспозиції: цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; рефлексія власної професійної практики.
3. Основні види та етапи здійснення вербальної та невербальної комунікації у закладі освіти.	4	Знання і розуміння соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; особливостей процесів викладання і навчання у школі. Розвинені вміння організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; керування проектною діяльністю школярів; проектувати власну програму професійно-особистісного зростання. Диспозиції: відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів.
4. Мистецтво та техніки ділового спілкування.	4	Знання й розуміння основ механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).
5. Техніка ведення бесід і переговорів.	2	Знання і розуміння основ механізмів функціонування та реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).

Зміст. Основні теми	Кількість годин (кред.)	Очікувані результати
6. Перешкоди та бар'єри у суб'єкт-суб'єктних відносинах.	2	Знання і розуміння особливостей процесів викладання й навчання у школі. Розвинені вміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах.
7. Практичні рекомендації щодо подолання перешкод спілкування.		Диспозиції: готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; рефлексія власної професійної практики.
8. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів.	2	Знання й розуміння основ механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність)
Усього	18 год/ 0,6 кред.	

Тема 1. Відкриття / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг
План

1. Відкриття. Привітання учасників.
2. Огляд освітньої програми.
3. Знайомство учасників.
4. Вироблення правил.
5. Очікування учасників.

Тема 2. Управлінська комунікація, її роль у діяльності закладу освіти / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Комунікація та спілкування: спільні й відмінні ознаки.
2. Основні канали інформаційного забезпечення.
3. Базові елементи комунікаційного процесу. Комунікаційний шум.
4. Спілкування: поняття, форми, типи, структура.
5. Принципи ефективного управлінського спілкування.

Питання для рефлексії

Яке поняття ширше: комунікація чи спілкування?

Назвіть приклади стихійних інформаційних повідомлень.

Пригадайте приклади із професійного життя, коли був застосований менторський тип ділового спілкування; інформативний тип; натхненний; конфронтаційний; ліберальний.

Тема 3. Основні види та етапи здійснення вербальної і невербальної комунікації в закладі освіти / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Мовне (вербальне) спілкування та культура слухання.
2. Усна, письмова й візуальна комунікація.
3. Види вербальної комунікації: контакт масок, світське спілкування, формально-рольове, ділове та інтимно-особистісне (духовне) спілкування.
4. Процес здійснення комунікації в закладах освіти та його етапи.
5. Невербальне (несловесне) спілкування, його засоби, системи та підсистеми.
6. Використання простору для досягнення педагогічних цілей.

Питання для рефлексії

Наведіть приклади із професійної діяльності, коли застосовувалися такі види вербальної комунікації: контакт масок, світське спілкування, формально-рольове, ділове та інтимно-особистісне (духовне) спілкування. Які невербальні засоби, на вашу думку, найбільше впливають на результативність комунікації з вами як особистістю?

Тема 4. Мистецтво та техніки ділового спілкування / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Техніки і прийоми, приховані від співрозмовника: «власна назва», «дзеркало стосунків», «терплячий слухач», «особисте життя».
2. Техніки активного слухання. Нерефлексивне слухання, перефразування, резюмування, віддзеркалення почуттів.
2. Я-висловлювання. Техніки компліментів. Зворотний зв'язок.
3. Маніпуляції зі спілкуванням та основні методи нейтралізації маніпуляції.

Питання для рефлексії

У малих творчих групах змодельуйте такі техніки і прийоми: «власна назва», «дзеркало стосунків», «терплячий слухач», «особисте життя». Чи доводилося вам стикатися з маніпуляціями під час спілкування? Хто був маніпулятором? Які прийоми ним застосовувалися? Наведіть приклади основних методів нейтралізації маніпуляцій під час спілкування.

Тема 5. Техніка ведення бесід і переговорів / Бюджет часу: 2 год /Форма проведення: тренінг

План

1. Бесіда: поняття, функції, процес підготовки та проведення.
2. Умови ефективного проведення бесід і переговорів.
3. Особливості раціональної організації процесу спілкування.

Питання для рефлексії

Яку форму спілкування (бесіда чи переговори), на вашу думку, найчастіше застосовує учитель під час своєї професійної діяльності? Чому? Хто найчастіше є другим суб'єктом комунікаційного процесу?

А яку форму спілкування (бесіда чи переговори), на вашу думку, найчастіше застосовує директор? Обґрунтуйте.

Чи завжди вам легко уважно вислуховувати свого співрозмовника до кінця? Чому?

Наведіть приклади, які ілюструють, що сказане і почуте – це абсолютно нетотожні речі. Спробуйте дібрати прийоми, які зробили б конкретно наведений приклад ефективнішим.

Тема 6. Перешкоди та бар'єри у суб'єкт-суб'єктних відносинах. Практичні рекомендації щодо подолання перешкод спілкування / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Поняття про мікро- і макробар'єри на шляху сприйняття інформації.
2. Причини втрачання інформації.
3. Практичні рекомендації щодо подолання перешкод у спілкуванні.

Питання для рефлексії

Як ви вважаєте, чому виникають бар'єри у спілкуванні?

Як ви гадаєте, чи залежить частка втрати інформації від соціального статусу співрозмовників? Чому?

У чому полягає, на вашу думку, роль зворотного зв'язку?

Тема 7. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів / Бюджет часу: 2 год /Форма проведення: тренінг

План

1. Руханка.
2. «Наші очікування».
3. Вихідне оцінювання.
4. Рефлексія «6 капелюхів».
5. Вручення сертифікатів.

2.3. Контроль розвитку професійних компетентностей

Такий контроль здійснюється на основі врахування всієї широти процесу розвитку професійної компетентності педагогічних працівників за всіма змістовими компонентами Програми. Це уможливить досягати вищої результативності процесу розвитку професійної компетентності педагогів.

Здобувачам освіти пропонується дати відповідь на одне із наведених нижче питань.

1. Моя ефективна стратегія спілкування.
2. Інтернет як сучасний засіб спілкування.
3. Роль самонавіювання в житті людини.
4. Мистецтво переконання.
5. Мовленнєвий етикет українців.
6. Історичний огляд становлення етики та культури спілкування.
7. Етика і культура спілкування на сучасному етапі.
8. Особливості ділового костюма жінки.
9. Вимоги до ділового костюма чоловіка.
10. Дискусія, полеміка та диспут: спільне й відмінне.
11. Опишіть алгоритм проведення бесіди по телефону.
12. Соціально-психологічні чинники ділового діалогу.
13. Невербальні засоби комунікації та етикет ділового спілкування.
14. Зовнішність як важливий параметр невербальної комунікації.
15. Характерні особливості невербальної поведінки громадян різних країн.
16. Посмішка як важливий елемент невербального спілкування.
17. Повідомлення як спосіб спілкування.
18. Способи впливу на людей під час спілкування.
19. Засоби ділового спілкування.
20. Індивідуальна бесіда як форма ділового спілкування.
21. Функції та види бесід.
22. Підготовка до бесіди та встановлення контакту.
23. Особливості бесіди по телефону.
24. Письмове ділове спілкування.
25. Організація взаємодії ділових партнерів.
26. Сприйняття та оцінка партнерами одне одного.
27. Психологічні механізми і психологічні типи у діловому спілкуванні.
28. Типи цільових настанов у діловому спілкуванні.
29. Вербальні засоби спілкування та мовленнєвий етикет.
30. Культура слухання.
31. Культура говоріння.
32. Мова і мовленнєве спілкування. Функції мови у спілкуванні.
33. Поняття про невербальне спілкування. Класифікація невербальних засобів спілкування.
34. Паралінгвістичні та екстралінгвістичні засоби спілкування.

35. Контакт очей. Проксеміка.
36. Невербальні засоби та етикет.
37. Колективне обговорення ділових проблем. Форми колективного обговорення проблем.
38. Переговори.
39. Нарада.
40. Ділові прийоми. Організація і види ділових прийомів.
41. Збори як форма прийняття колективного рішення.
42. Дискусія.
43. Особливості публічного виступу. Підготовка до публічного виступу.
44. Презентація як форма виступу в аудиторії.
45. Суть та призначення дипломатичного протоколу.
46. Етикет телефонних розмов.
47. Технології формування позитивного іміджу школи.

2. 4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»

Назва навчальної дисципліни, період викладання у 2020-2021 навчальному році.	<i>Комунікативна компетентність вчителя як запорука успіху;</i> - з вересня 2020 року.
Автор/автори навчальної програми, викладачі дисципліни.	Автор – Н. І. Курмишева Викладачі: Т. В. Водолазська, Т. А. Устищенко, Т. І. Бондар, Н. І. Курмишева, Л. І. Паламаренко.
Тип дисципліни.	Короткострокова програма підвищення кваліфікації.
Слухачі, які будуть навчатися за програмою: кількість (не менш ніж 10–20 осіб), предметна спеціалізація слухачів.	Педагогічні працівники, зокрема керівники ЗЗСО, що зареєструються на курс (оберуть його для планового щорічного ПК).
Кількість аудиторних годин, відведених на дисципліну / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфомедійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття (не менше ніж 15 годин).	18 аудиторних годин, 18 аудиторних годин, присвячені ІМГ.

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Відкриття. Привітання учасників. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників (2 год)	<i>Критичне мислення</i> Вміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Уміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи.	Тренінг – 2 год (групова робота)	
Управлінська комунікація, її роль у діяльності закладу освіти. (2 год)	<i>Соціальна толерантність</i> Навички етичного спілкування. <i>Інноваційність</i> Уміння використовувати медіа для соціального блага. <i>Цифрова безпека</i> Ризики комунікації в Інтернеті.	Тренінг – 2 год (групова робота)	Вправа «Управлінська комунікація у школі» (за аналогією до «Моє медіаполе»). Лекція-презентація: Види, рівні комунікації. Вправи на розвиток умінь організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах; діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути. Тренінг: Вправа на аналіз текстових повідомлень. Вправа «Малюнки на спині».
Основні види та етапи здійснення вербальної та невербальної комунікації у закладі освіти. (4 год)	<i>Візуальна грамотність</i> Уміння аналізувати візуальний контент. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи. Навички етичного спілкування. Уміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожечі. <i>Стійкість до впливів</i> Уміння ідентифікувати фейки й інструменти маніпуляції.	Тренінг – 4 год (групова робота)	Вправа «Інструкція». Вправа на пошук та аналіз елементів зображення на прикладі шкільного підручника. Вправа на створення унаочнення матеріалу (інфографіка та скрайбінг) з рефлексією щодо використання на уроках.

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Мистецтво та техніки ділового спілкування (4 год)	ІГ (3 год) Робота з джерелами та першоджерелами Факти і судження. <i>Стійкість до впливів (2 год)</i> Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції, фактчекінг. <i>Візуальна грамотність</i> Уміння аналізувати візуальний контент.	Тренінг — 4 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	Вправа «Карта ідей» щодо визначення складових ІГ. Вправа «Маніпуляція. Відео з мавпою».
Техніка ведення бесід і переговорів (2 год)	ІГ (1 год) Робота з джерелами та першоджерелами. Факти і судження. <i>Стійкість до впливів (1 год)</i> Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції, фактчекінг. <i>Візуальна грамотність</i> Уміння аналізувати візуальний контент.	Тренінг — 2 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	Тренінг. Вправи «Підставні експерти». Вправа «Біжи, як дівчинка». Вправа «Літаючі плакати».
Перешкоди та бар'єри у суб'єкт-суб'єктних відносинах. Практичні рекомендації щодо подолання перешкод спілкування (2 год)	<i>Візуальна грамотність</i> Уміння аналізувати візуальний контент. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи. Навички етичного спілкування. Уміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожнечі <i>Стійкість до впливів</i> Уміння ідентифікувати фейки й інструменти маніпуляції.	Тренінг — 2 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	Вправа «Правила наближення інтересів». Вправа «Зміна новини». Вправа «Вітром здуло». Вправа «Заголовок з телефону».
Рефлексія. Вихідне оцінювання. Видача сертифікатів. (2 год)	КМ (2 год).		Правила логіки та побудова аргументації. Повсякденне, фахове та критичне мислення. Уміння ставити питання та інтерпретувати відповіді. Аналіз, синтез та порівняння як процеси мислення. Навчальна дискусія у викладанні шкільних предметів як методика активізації навчальної діяльності.

2.5. Опис дисципліни

2.6. Тези змістового наповнення тренінгу

«Комунікативна компетентність учителя як запорука успіху»

Терміни *комунікація* і *спілкування* мають спільні й відмінні ознаки. Спільними є їхнє співвідношення із процесами обміну та передачі інформації. Відмінні ознаки обумовлені різницею в обсязі змісту цих понять: за спілкуванням закріплюються характеристики міжособистісної взаємодії, а за комунікацією – інформаційний обмін у суспільстві.

Ділове (управлінське) спілкування — двосторонній або багатосторонній процес, зумовлений необхідністю здійснення управлінських функцій шляхом встановлення відносин, налагодження зворотного зв'язку.

Ділові відносини поділяють на діалогічні (сприйняття цілісного образу іншого як бажаного партнера взаємодії); антидіалогічні (партнери сприймають одне одного як об'єкт); індиферентні (брак у партнерів зацікавленості взаємодією).

Управлінське спілкування реалізується в таких формах: субординаційне спілкування (лінійно-функціональний характер); службово-товариське спілкування (між колегами, на основі адміністративно-моральних норм); дружнє спілкування.

Структура управлінського спілкування: інтерактивна складова (взаємодія, взаєморозуміння); перцептивна складова (сприймання людьми одне одного); комунікативна складова (обмін інформацією).

Передача інформації (за А. Мейєрабіаном) відбувається завдяки: вербальним засобам (тільки словам) – на 7 %, звуковим засобам (включаючи тон голосу, інтонації звуку) – на 38 %, невербальним засобам – на 55 %.

Передача інформації (за Бердвісслом) відбувається завдяки: словесному спілкуванню – у бесіді займає менше ніж 35 %, невербальним засобам – на них припадає більше ніж 65 % інформації (Психологія и этика делового общения: учебник для вузов / под ред. В. Н. Лавриненко. – М., 1997).

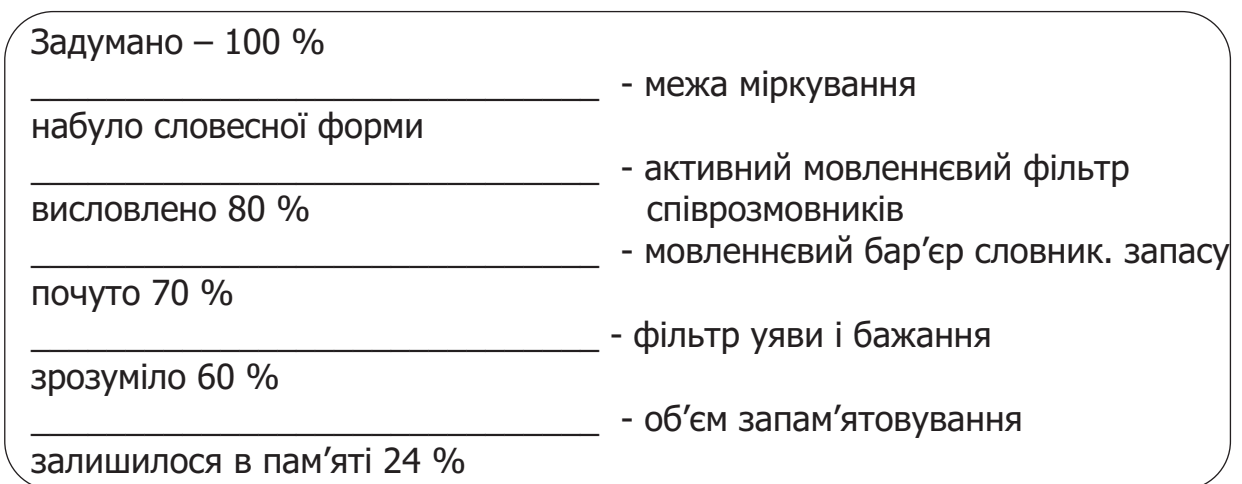

Рис. 2. Схема втрачання інформації (за П. Міцичем)

Нижче ця ж схема у вигляді діаграми:

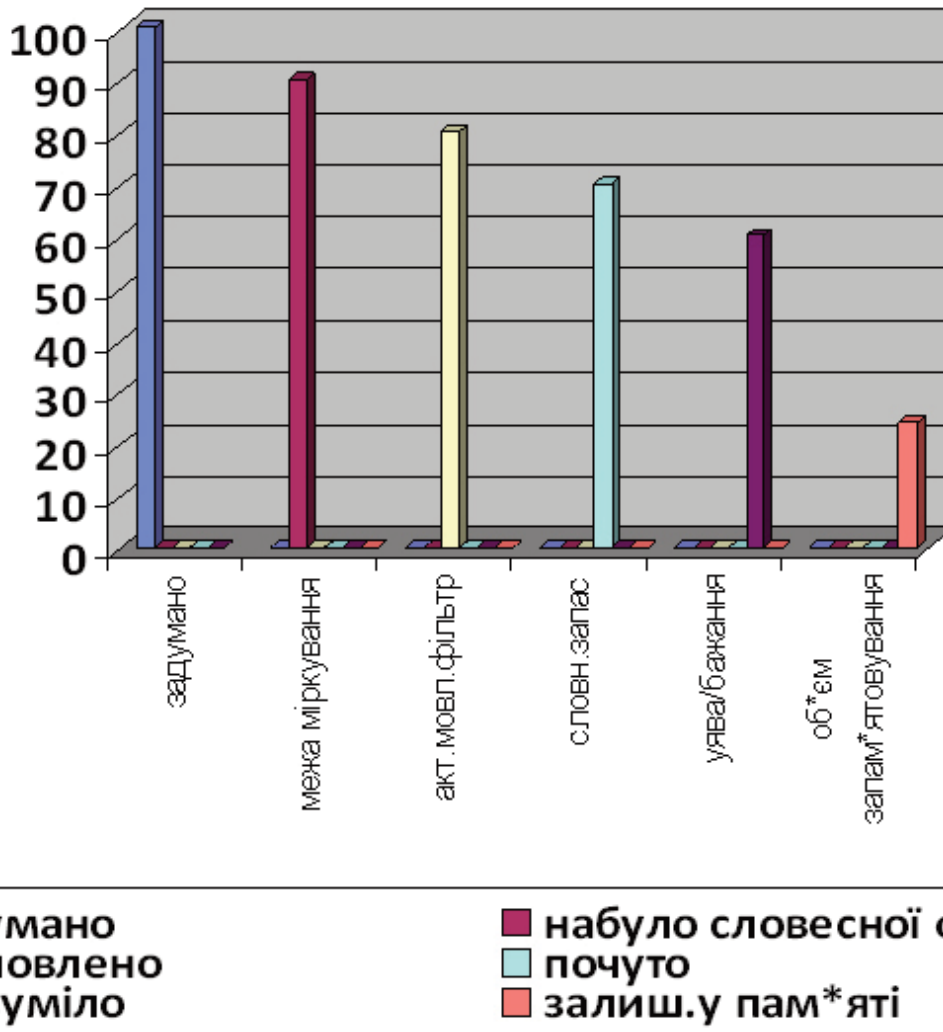

Рис. 1. Схема втрачання інформації (за П. Міцичем)

Засоби невербального спілкування: оптико-кінетична система знаків (жести, міміка, пантоміміка – руки, обличчя і постава); паралінгвістичні засоби (якість голосу, його діапазон, тональність); екстралінгвістична знакова система (вкраплення в мовлення пауз, сміху тощо); візуальне спілкування («контакт очима»); проксеміка (організація простору і часу спілкування).

Використання простору для досягнення поставленої мети. З погляду проксеміки у просторі можна виокремити зони: особистої роботи; колегіальної діяльності; дружнього спілкування.

Розташування учасників ділової взаємодії в робочому кабінеті за стандартним прямокутним столом (за Алланом Пізом): 1: Кутове розташування. 2: Позиція ділової взаємодії. 3: Конкуруючо-оборонна позиція. 4: Незалежна позиція.

Основні види та етапи здійснення комунікації в закладі освіти. Різноманітні види й способи комунікації можна поділити на усну, письмову й візуальну. Власне спілкування умовно поділяють на вербальне, невербальне та письмове.

Види вербальної комунікації: контакт масок, світське спілкування, формально-рольове, ділове, інтимно-особистісне (духовне) спілкування.

Рациональна організація процесу спілкування: конгруентність (узгодженість слів та невербальних сигналів); контекст, у якому існують невербальні сигнали;

сукупність невербальних сигналів; індивідуальні, психофізіологічні властивості людини (стан здоров'я людини); соціальний статус людини в суспільстві, ролі, які вона виконує; національні та регіональні особливості комунікації.

7. Власний стан і досвід не варто приписувати співрозмовникові.

Засоби, що перешкоджають здійсненню ефективної комунікації: пов'язані з особистісними характеристиками учасників взаємодії: зовнішність (фізична врода, естетичні якості), вираз очей і обличчя (міміка, пропорційність, зміни виразу обличчя тощо), інтелект; викликані організаційними аспектами комунікативного процесу (переривання або відволікання партнерів по спілкуванню, припинення відеозапису з технічних причин тощо); спричинені змістом повідомлень (коли невербальні сигнали не відповідають словам).

Практичні рекомендації щодо подолання перешкод спілкування: доступно й логічно викладати свої думки; слухати і чути; викладати свої думки чітко й коротко; сміливо захищати свої погляди; прислухатися до поглядів іншої сторони; ілюструвати ключові моменти, використовувати приклади з життя; використовувати експресивність мови, вміння викликати співпереживання, задіювати людські відчуття; не реагувати на емоції партнера, стримувати свої емоції; правильно ставити запитання, бути активним при обговоренні проблеми; не відхилятися від основної теми розмови; дбати про «ефект візуального іміджу» (зовнішню привабливість, доброзичливий погляд, елегантну манеру спілкування); дотримуватися «ефекту перших фраз»; завойовувати прихильність і увагу співрозмовника; знати причини, що призводять до втрат інформації; не виправдовуватися, бути активним, упевненим, готовим сприймати нападки; говорити спокійно, використовувати гумор, змінювати напрям розмови, користуватися прийомами на кшталт: «Будь ласка, повторіть, як Ви почули мої слова» тощо; дотримуватися принципу, за яким зрозуміти – ще не означає прийняти інформацію; вміло відповідати опоненту («так, але...»: незалежно від того, має він рацію чи ні, перші слова у відповідь мають бути тільки стверджувальними: «Справді», «Правильно», «Я згоден», «Ви маєте рацію», «З цим не можна не погодитися» тощо); вчасно зупинитися.

Дивергентність та конвергентність спілкування педагога. Дивергентне мислення – це мислення, «що відбувається одночасно у багатьох напрямках», воно спрямоване на те, щоб виявити розбіжності і сформулювати проблему. Це альтернативне мислення, що виявляється в процесі розв'язання завдань, що припускають існування безлічі правильних відповідей.

Конвергенція (лат. *convergere* – наближатися, сходитися) – поняття та явище соціальних комунікацій на позначення аналогічних процесів сходження чи взаємоуподібнення: 1) злиття технологій, яке дає змогу різним технічним носіям постачати інформацію користувачеві або споживачеві; 2) злиття відмінних і окремих медіа, у результаті чого стає важко визначити, про який конкретно засіб іде мова.

Мистецтво та техніки ділового спілкування: техніки, приховані від співрозмовника («Власна назва», «Дзеркало стосунків», «Терплячий слухач», «Особисте життя»); техніки активного слухання; «Я»-висловлювання; техніки компліментів; зворотний зв'язок; маніпуляції зі спілкуванням.

2.7.Список використаних джерел

1. Види комунікації. – Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F#.D0.92.D0.B8.D0.B4.D0.B8_.D0.BA.D0.BE.D0.BC.D1.83.D0.BD.D1.96.D0.BA.D0.B0.D1.86.D1.96.D1.97
2. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». URL : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
3. Курмишева Н. І. Ділове спілкування у професійній діяльності педагогічного працівника : навч.-метод. посіб. / Н. І. Курмишева. – Полтава : ПОІППО, 2016. – 64 с.
4. Невербальні засоби спілкування. ч.1. URL : <http://chomuyak.ru/psihologija/psihologija-vidnosin/3250-neverbalni-zasobi-spilkuwannja-ch-1.html>
5. Невербальні засоби спілкування: проксемічні особливості, візуальний контакт. URL : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=50793>
6. Пащенко М. НеоЭтикет: новая грамотность в цифровом веке. Советы от технологических гурманов ПаЭль / Марина Пащенко, Александр Элькин. URL : <http://hi-tech.ua/blog/neoetiket-novaya-gramotnost-v-tsifrovom-veke-sovetyi-ot-tehnologicheskikh-gurmanov-pael/>
7. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). –2017. – № 38–39. – Ст. 380. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Спілкування й комунікація [Електронний ресурс]. – Студопедия. Ваша школопедия, 2013. URL : http://studopedia.com.ua/1_52522_spilkuvannya-y-komunikatsiya.html
9. Телефонне ділове спілкування [Електронний ресурс]. URL : http://y-ra.com/book_suchasne-ukranske-dilove-movlennya_677/54_telefonne-dilove-spilkuvannya
10. Форми ділового спілкування. [Електронний ресурс]. – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк. URL : <http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/bitstream/123456789/27684/6/5.%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D0%B4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>

3. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ «АКТИВНІ Й ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ ДІТЕЙ ТА ДОРΟΣЛИХ»

3.1. Пояснювальна записка

1. Загальні положення

Програма тренінгу «Активні й інтерактивні методи навчання в освіті дітей та дорослих» (далі – Програма) складена відповідно до вимог Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти у ХХІ столітті, Указу Президента України від 25.06.2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної середньої освіти» від 23.11.2011 року № 1392, Концепції Нової української школи, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та інших нормативно-правових актів (див. Додатки 4–6; 7).

2. Актуальність

У наш час і учні, і вчителі повинні володіти не лише базовими теоретичними вміннями та навичками з навчального предмета, а й мати високий рівень розвитку мобільності, бути компетентними. Тому підготовка здобувачів освіти має здійснюватися на основі застосування активних методів навчання, що даватиме учням змогу засвоювати матеріал на рівні власної пізнавальної активності. Для компетентної особистості, перш за все, необхідні активна життєва позиція та знання, уміння й навички з предмета (-ів).

Застосування активних методів навчання передбачає спрямування цього процесу головно не на викладання готових знань і їх відтворення, а на самостійне опанування здобувачами освіти знань у процесі активної пізнавальної діяльності. Активні методи навчання – це навчання через діяльність. Саме у процесі активної діяльності, що скеровується тренером (-ами), здобувачі освіти опановують необхідні знання, набувають уміння та навички професійної діяльності, у них розвиваються творчі здібності тощо. Варто наголосити, що в основі активних методів – діалогічне спілкування між тренером і здобувачем освіти, що є важливим, оскільки у процесі діалогу розвиваються комунікативні здібності, уміння вирішувати проблеми колективно та, головне, відбувається самоствердження особистості.

Оптимальне застосування активних методів навчання сприяє вирішенню таких навчально-організаційних завдань:

- підпорядкувати процес навчання діям педагога-предметника;
- забезпечити активну участь у навчальній роботі і підготовлених здобувачів освіти, і непідготовлених;

– установити контроль за процесом засвоєння навчального матеріалу. Особливо важливо володіти навичками інтеракції усім педагогам.

3. Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів освіти.

4. Мета: підвищення методичних та практичних рівнів професійної компетентності педагогічних працівників відповідно до основного напрямку державної політики в галузі освіти, запитів громадянського суспільства, установ і закладів освіти, освітніх потреб здобувачів освіти; розвиток емоційно-етичної, комунікаційної, цифрової, мовленнєвої компетентності педагогічних працівників; ознайомлення слухачів із техніками та прийомами ділової комунікації, перешкодами та бар'єрами міжособистісного спілкування, можливостями практики в рамках виконання певних завдань, напрямів, за якими слухачі зможуть далі самовдосконалюватися після завершення тренінгу.

5. Профілі базових компетентностей:

– професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з андрагогіки, педагогіки, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів Нової української школи;

– соціально-громадянська компетентність – усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їхнього розв'язання, навички конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи;

– загальнокультурна компетентність – здатність самостійно виражати ідеї, досвід та почуття, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми й типи педагогічного спілкування у процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковування та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування;

– психолого-фасилітативна компетентність – здатність сприяти творчому становленню здобувачів освіти та їхній індивідуалізації;

– підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї та ініціативи та впроваджувати їх із метою підвищення власного соціального статусу та добробуту й розвитку суспільства та держави;

– інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного простору.

6. Очікувані результати

Знання і розуміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Сучасні тенденції розвитку освіти; • соціально-правові основи, законодавчі акти у сфері освіти; • особливості процесів викладання і навчання у школі; • основи механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання.
Розвинені вміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); • конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; • діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора; • організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; • керувати проектною діяльністю школярів; • проектувати власну програму професійно-особистісного зростання.
Диспозиції (цінності, ставлення).	<ul style="list-style-type: none"> • Цінність особистості; • готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; • відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів; • просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність); • Рефлексія власної професійної практики.

7. Обсяг (тривалість): 18, 24, 30 год

Після завершення тренінгу здобувачі освіти отримують сертифікат встановленого зразка.

3.2. Навчально-тематичний план до програми

Зміст. Основні теми	Кількість год (кред.)			Очікувані результати
1. Відкриття. Привітання учасників. Представлення команди тренерів. Знайомство учасників. Командоутворення. Вироблення правил. Огляд освітньої програми. Очікування учасників. Вхідне оцінювання.	2	2	2	Усвідомлювати особливості участі в освітній програмі, її цілі, власні очікування.
2. Використання активних форм навчання в освітньому процесі.	2	2	4	Знання і розуміння соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; особливостей процесів викладання та навчання в школі. Розвинені вміння організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; керувати проектною діяльністю здобувачів освіти; проектувати власну програму професійно-особистісного зростання. Диспозиції: відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів.

Зміст. Основні теми	Кількість год (кред.)			Очікувані результати
3. Неімітаційні активні методи навчання як ефективний спосіб організації діяльності учня на уроці.	4	4	6	Знання і розуміння сучасних тенденцій розвитку освіти. Розвинені вміння організовувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах; діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора. Диспозиції: цінність особистості; готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; рефлексія власної професійної практики.
4. Імітаційні методи навчання у шкільній практиці: ігрові та неігрові.	2	4	4	Знання і розуміння соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; особливостей процесів викладання і навчання у школі. Розвинені вміння організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; керувати проектною діяльністю школярів; проектувати власну програму професійно-особистісного зростання. Диспозиції: відданість ідеї значущості участі в освітньому процесі усіх учнів.
5. Стили навчання учнів і дорослих (за Д. Колбом)	4	4	4	Знання і розуміння основ механізмів функціонування та реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).
6. Інтерактивні методи навчання у формуванні вмінь і навичок учнів на основі знань.	2	6	8	Знання і розуміння основ механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).
7. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Вручення сертифікатів.	2	2	2	Знання і розуміння основ механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання. Розвинені вміння конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій. Диспозиції: просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність).
Усього	18	24	30	

Тема 1. Відкриття / Бюджет часу: 2 / 2 / 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Відкриття. Привітання учасників. Представлення команди тренерів.
2. Знайомство учасників.
3. Командоутворення.
4. Вироблення правил.
5. Огляд освітньої програми. Очікування учасників. Вхідне оцінювання.

Тема 2. Використання активних форм навчання у освітньому процесі /

Бюджет часу: 2 / 2 / 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Предмет, цілі й завдання реалізації активних методів навчання.
2. Основні положення та теоретичні основи системи активних форм навчання.
3. Особливості та відмінні ознаки активних форм і методів навчання.
4. Методологічні принципи побудови активних форм навчання.
5. Професійні вимоги до умов реалізації активних методів навчання.

Питання для рефлексії

У чому суттєва відмінність між пасивним, активним і інтерактивним навчанням?

Назвіть приклади використання активних форм, які ви застосовуєте на уроках.

Пригадайте приклади із професійного життя, коли були застосовані методи пасивного, активного й інтерактивного навчання відносно вас. Що вразило? Що запам'яталося? На які висновки це Вас наштовхнуло?

Тема 3. Неімітаційні активні методи навчання як ефективний спосіб організації діяльності учня на уроці / Бюджет часу: 4 / 4 / 6 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Поняття про неімітаційні активні методи навчання.
2. Вироблення практичних навичок застосування неімітаційних методів навчання:
 - інтелектуальна розминка (експрес-опитування);
 - навчальна дискусія;
 - мозковий штурм;
 - «групи, що дзижчать»;
 - синдикат;
 - самостійна робота з літературою;
 - використання навчальних і контролюючих машинних програм;

- активно-групові консультації; олімпіади;
- учнівські наукові конференції;
- тестування.

Питання для рефлексії

Чи існує відмінність у підготовці вчителя до традиційного комбінованого уроку й уроку із застосуванням активних методів навчання? Чому ви так вважаєте?

Як діти включаються у активні форми роботи? Які емоції переважають під час роботи на уроці? Чим відрізняється (і чи відрізняється) рівень засвоєння навчального матеріалу при цьому?

Здійсніть SWOT-аналіз використання активних методів навчання на уроках у ЗЗСО.

Тема 4. Імітаційні методи навчання в шкільній практиці: ігрові та неігрові / Бюджет часу: 2 / 4 / 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Погляди і підходи до гри як інструменту навчання.
2. Сучасні уявлення про модель гри.
3. Ідентифікація та класифікація гри як інструмента навчання.
4. Аналіз та інтерпретація правил і принципів гри.
5. Розроблення і структуризація неігрових імітаційних методів активного навчання.

Питання для рефлексії

У малих творчих групах зімітуйте по одному фрагменту ігрового та неігрового методів навчання, які можна застосувати на уроках у ЗЗСО.

Тема 5. Стилі навчання учнів і дорослих (за Д. Колбом) / Бюджет часу: 4 / 4 / 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Девід Колб – фахівець із психології навчання дорослих.
2. Поетапне формування розумових дій під час інтерактивних занять (уроків). Навчальний цикл Д. Колба.
3. Стилі навчання здобувачів освіти та здобутки навчання.
4. Визначення власних стилів навчання.
5. Розроблення фрагмента інтегрованого навчального заняття з урахуванням стилів навчання (за Д. Колбом).

Питання для рефлексії

Яким формам роботи віддає перевагу учень-дивергент? Конвергент? Асимілятор? Дисимілятор?

Тема 6. Інтерактивні методи навчання у формуванні вмінь і навичок учнів на основі знань / Бюджет часу: 2 / 6 / 8 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Сутність інтерактивних методів навчання та їхнє місце на уроці.
2. Основні принципи інтерактивного навчання.
3. Практичні рекомендації щодо розроблення інтерактивних методів навчання.
4. Вироблення практичних навичок застосування інтерактивних методів навчання.

Питання для рефлексії

У чому полягає суть інтерактивного навчання?

Які методи варто використовувати в роботі з учнями й педагогами?

Як ви гадаєте, чи залежить частка засвоєння інформації від методу, що був застосований під час заняття? Чому?

У чому полягає, на вашу думку, роль зворотного зв'язку?

Тема 7. Рефлексія. Вихідне оцінювання. Вручення сертифікатів / Бюджет часу: 2 / 2 / 2 год / Форми проведення: тренінг

План

1. Руханка.
2. «Наші очікування».
3. Вихідне оцінювання.
4. Рефлексія «6 капелюхів».
5. Вручення сертифікатів.

3.3.Контроль розвитку професійних компетентностей

Такий контроль здійснюється на основі врахування всієї широти процесу розвитку професійної компетентності педагогічних працівників за всіма змістовими компонентами Програми. Це дасть змогу досягти вищої результативності процесу розвитку професійної компетентності педагогів.

Здобувачам освіти пропонується дати відповідь на одне із наведених нижче питань.

1. Поняття про інтерактивне навчання та його характеристика.
2. Порівняння інтерактивного та традиційного навчання.
3. Ефективність різних методів навчання.
4. Модель стилів навчання Д. Колба як базовий принцип інтерактивних методів навчання.
5. Сфери застосування інтерактивного навчання.
6. Тренінг як форма опанування знань, умінь та навичок.

7. Умови проведення тренінгу: вимоги до приміщень, технічних засобів тощо.
8. Структура тренінгу.
9. Процедури тренінгу: знайомство, правила роботи груп, визначення очікувань учасників.
10. Вправи на знайомство.
11. Вправи на визначення очікувань учасників.
12. Методи встановлення правил групової роботи.
13. Особистісні якості і принципи роботи тренера.
14. Психологічні механізми особистісних трансформацій у тренінгу.
15. Психологічні особливості роботи з групою.
16. Група як складне динамічне утворення.
17. Етапи розвитку групи в тренінгу.
18. Психологічні особливості взаємодії з групою на кожному з етапів її розвитку.
19. Метод малих груп. Особливості роботи в малих групах.
20. Переваги та недоліки групової роботи.
21. Особливості та способи поділу тренінгової групи на малі групи.
22. Специфіка завдань залежно від кількості осіб у групі.
23. Метод «Акваріум».
24. Метод «мозковий штурм».
25. Види «мозкового штурму».
26. Синектика як різновид «мозкового штурму».
27. Способи активізації процесу генерації ідей.
28. Інтерактивна лекція: базові принципи. Види інтерактивних лекцій.
29. Правила побудови інтелект-карт.
30. Технології опрацювання дискусійних питань.
31. Методи аргументації: метод трьох аргументів, метод «ПРЕС».
32. Дискусія зі зміною ролей: мета та хід роботи.
33. Види дискусій: «Капелюхи де Боно».
34. Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу.
35. Дебати. Формати дебатів.
36. Відмінності між дискусією та дебатами.
37. Рольова гра: сфера застосування та правила розроблення.
38. Ситуаційні вправи як метод навчання.
39. Вправи для запам'ятовування складних текстів.
40. Демонстраційні вправи.
41. Рухові ігри та енерджайзери в тренінгу.
42. Методи візуалізації в тренінгу.
43. Проблема складних учасників у тренінгу.
44. Інтерактивні методи оцінювання знань.
45. Методи проведення завершального етапу тренінгу.
46. Методи забезпечення зворотного зв'язку.
47. Роль рефлексії в тренінгу.
48. Особливості складання програми тренінгу.

3.4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»

Назва навчальної дисципліни, період викладання у 2020 –2021 навчальному році	Активні та інтерактивні методи навчання в освіті дітей та дорослих; - з вересня 2020.
Автор/автори навчальної програми, викладачі дисципліни.	Автор – Н. І. Курмишева. Викладачі: Т. А. Устименко, Т. В. Водолазська, Т. І. Бондар, Л. Й. Паламаренко.
Тип дисципліни.	Короткострокова програма підвищення кваліфікації.
Слухачі, які будуть навчатися за програмою: кількість (не менш ніж 10-20), предметна спеціалізація слухачів.	Педагогічні працівники, зокрема керівники ЗЗСО, що зареєструються на курс (оберуть його для планового щорічного ПК).
Кількість аудиторних годин, відведених на дисципліну / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфо-медійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття (не менше від 15 годин).	18, 24, 30- годинні тренінги (залежно від замовлення).

3.5. Опис дисципліни

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Відкриття. Привітання учасників. Представлення команди тренерів. Знайомство учасників. Командоутворення. Вироблення правил. Огляд освітньої програми. Очікування учасників. Вхідне оцінювання.	<i>Критичне мислення</i> Вміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Вміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи.	Тренінг (Групова робота)	

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Використання активних форм навчання в освітньому процесі.	<p><i>Критичне мислення</i> Уміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Уміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи. Візуальна грамотність Уміння аналізувати візуальний контент.</p>	Тренінг (групова робота)	Презентація: Предмет, цілі і завдання реалізації активних методів навчання. Основні положення й теоретичні основи системи активних форм навчання. Особливості та відмінні ознаки активних форм і методів навчання. Методологічні принципи побудови активних форм навчання. Професійні вимоги до умов реалізації активних методів навчання. Тренінг: Вправи на відмінність пасивного, активного й інтерактивного навчання; використання універсальних активних форм, які можна застосовувати на уроках; вправи на рефлексію: пригадайте приклади із професійного життя, коли були застосовані методи пасивного, активного і інтерактивного навчання відносно вас. Що вразило? Що запам'яталося? На які висновки це Вас наштовхнуло?
Неімітаційні активні методи навчання як ефективний спосіб організації діяльності учня на уроці.	<i>Стійкість до впливів</i> Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції. Інформаційна грамотність. Уміння ефективно шукати інформацію. Уміння працювати з джерелами та першоджерелами.	Тренінг (робота в групах, гра-симуляція, дискусія)	Презентація: Поняття про неімітаційні активні методи навчання. Тренінг: Вироблення практичних навичок застосування неімітаційних методів навчання:

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
	<p>Уміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи. <i>Цифрова безпека</i> Менеджмент приватності, розуміння цифрового сліду. Критичне мислення Вміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Уміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи. <i>Візуальна грамотність</i> Уміння аналізувати візуальний контент). <i>Інноваційність, розвиток креативності</i> Уміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам. Уміння використовувати медіа для соціального блага.</p>		<p>інтелектуальна розминка (експрес-опитування); навчальна дискусія; «мозковий штурм»; «групи, що дзичать»; синдикат; самостійна робота з джерелами інформації; використання навчальних і контролюючих машинних програм; активно-групові консультації; олімпіади; учнівські наукові конференції; тестування з рефлексією щодо використання на уроках.</p>
Імітаційні методи навчання у шкільній практиці: ігрові та неігрові.	<p>Стійкість до впливів Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції. <i>Інформаційна грамотність</i> Уміння ефективно шукати інформацію. Уміння працювати з джерелами та першоджерелами. Уміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи. <i>Цифрова безпека</i> Менеджмент приватності, розуміння цифрового сліду.</p>	Тренінг (робота в групах, гра-симуляція, дискусія)	Тренінг: гра як інструмент навчання; модель гри; аналіз та інтерпретація правил і принципів гри; розроблення і структуризація неігрових імітаційних методів активного навчання.

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
	<p><i>Критичне мислення</i> Уміння проводити паралелі із сучасністю. Вміння оцінювати та інтерпретувати події. Вміння аналізувати передумови та причини події.</p> <p><i>Соціальна толерантність</i> Уміння ідентифікувати стереотипи.</p> <p><i>Візуальна грамотність</i> Вміння аналізувати візуальний контент.</p> <p><i>Інноваційність, розвиток креативності</i> Вміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам.</p> <p>Вміння використовувати медіа для соціального блага.</p>		
Стилі навчання учнів і дорослих (за Д. Колбом)	<p><i>Інформаційна грамотність</i> Вміння ефективно шукати інформацію. Уміння працювати з джерелами та першоджерелами. Вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи.</p> <p><i>Стійкість до впливів</i> Вміння ідентифікувати інструменти маніпуляції.</p> <p><i>Критичне мислення</i> Вміння проводити паралелі із сучасністю. Вміння оцінювати та інтерпретувати події. Вміння аналізувати передумови та причини події.</p> <p><i>Соціальна толерантність</i> Вміння ідентифікувати стереотипи.</p> <p><i>Візуальна грамотність</i> Вміння аналізувати візуальний контент.</p>	Тренінг (робота в групах, дискусія)	<p>Презентація: Девід Колб – спеціаліст із психології навчання дорослих. Поетапне формування розумових дій під час інтерактивних занять (уроків). Навчальний цикл Д. Колба.</p> <p>Стилі навчання здобувачів освіти та здобутки навчання.</p> <p>Тренінг: Визначення власних стилів навчання. Розроблення фрагмента інтегрованого навчального заняття із врахуванням стилів навчання (за Д. Колбом).</p>

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Інтерактивні методи навчання у формуванні вмінь і навичок учнів на основі знань.	<p><i>Критичне мислення</i> Вміння ставити запитання. Вміння обґрунтовувати власну позицію. Вміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Уміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Навички етичного спілкування. <i>Стійкість до впливів</i> Вміння ідентифікувати інструменти маніпуляції. <i>Інформаційна грамотність</i> Вміння ефективно шукати інформацію. <i>Вміння працювати з джерелами та першоджерелами</i> Вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи. <i>Цифрова безпека</i> Менеджмент приватності, розуміння цифрового сліду <i>Візуальна грамотність</i> Вміння аналізувати візуальний контент. <i>Інноваційність, розвиток креативності</i> Вміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам. Вміння використовувати медіа для соціального блага.</p>	Тренінг (робота в групах, дискусія)	<p>Презентація: Сутність інтерактивних методів навчання та їхнє місце на уроці. Основні принципи інтерактивного навчання. Тренінг: Вироблення практичних навичок застосування інтерактивних методів навчання. Вироблення практичних рекомендацій щодо розроблення інтерактивних методів навчання.</p>
Рефлексія. Вихідне оцінювання. Вручення сертифікатів.	<p><i>Критичне мислення</i> Вміння ставити запитання. Вміння обґрунтовувати власну позицію. Вміння проводити паралелі із сучасністю. Уміння оцінювати та інтерпретувати події. Уміння аналізувати передумови та причини події. <i>Соціальна толерантність</i> Навички етичного спілкування. <i>Стійкість до впливів</i> Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції. <i>Візуальна грамотність</i> Вміння аналізувати візуальний контент.</p>	Тренінг (робота в групах, дискусія)	<p>Повсякденне, фахове та критичне мислення. Аналіз, синтез та порівняння як процеси мислення. Вміння ставити питання та інтерпретувати відповіді. Правила логіки та побудова аргументації. Навчальна дискусія у викладанні шкільних предметів як методика активізації навчальної діяльності. Руханка «Наші очікування» Вихідне оцінювання. Рефлексія «6 капелюхів». Вручення сертифікатів.</p>

3.6.Список використаних джерел

1. Активні методи навчання. URL: <https://studfile.net/preview/5458011/page:22/>
2. Євсюков О. Ф. Можливості моделі Д. Колба у формуванні професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів аграрних ВНЗ / О. Ф. Євсюков. URL : <https://www.sworld.com.ua/simpoz6/59.pdf>
3. Козинець І. І. Застосування активних форм і методів навчання під час вивчення української мови за професійним спрямуванням / І. І. Козинець // Народна освіта. Електронне фахове видання. URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2676
4. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. URL : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
5. Курмишева Н. Дискусія і диспут як засоби формування професійних умінь / Ніна Курмишева // Вища школа. – 2007. – № 1. – С. 26–32.
6. Курмишева Н. І. Проблема компетентного підходу у підготовці майбутнього фахівця / Н. І. Курмишева // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. праць. — К.: КиМУ, 2009. — Вип. 12. — С. 69–80.
7. Курмишева Н. Методологічні та практичні засади інноваційної діяльності педагога / Н. Курмишева // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 8. Частина І. – Полтава, 2011. – Серія «Педагогічні науки». – С. 204–207.
8. Курмишева Н. Реалізація суб'єкт-суб'єктних відносин у навчально-виховному процесі / Н. Курмишева // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна особистість А. С. Макаренка на перетині освітніх парадигм» ; Полтава, 10–11 березня 2016 р. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2016. – С. 52–53.
9. Курмишева Н. Розвиток української загальноосвітньої школи в нових умовах / Н. Курмишева // Освіта крізь усе життя: теоретико-методичні пріоритети розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції; [за заг. ред.. проф. Р. І. Черновол-Ткаченко, проф. О. І. Мармази, доц. О. Є. Гречаник]. Ч. 1. – Х. : ТОВ «Планета-принт», 2017. – С. 50–54.
10. Курмишева Н. І. Психолого-педагогічні засоби активізації творчого потенціалу демократичного педагога / Н. І. Курмишева // Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики : матеріали наукових праць I Всеукраїнської конференції з онлайн-трансляцією. – Суми, 2018. – С.181–185.
11. Курмишева Н. Креативність як складова компетентності педагогічного працівника / Ніна Курмишева // Педагогічні науки : збірник наукових праць. Випуск 64. – Полтава, 2015. – С. 23–28.
12. Лютко О. М. Модель «навчання через досвід» як ефективна та перспективна форма навчання дорослих / О. М. Лютко // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. – 2016. – № 132.
13. Про освіту, Закон України [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

4. ПРОГРАМА КОРОТКОТЕРМІНОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ «РОЗВИТОК ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ»

4.1. Пояснювальна записка

1. Загальні положення

Програма тренінгу складена відповідно до вимог Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Указу Президента України від 25.06.2013 року № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної середньої освіти» від 23.11.2011 року № 1392, Концепції Нової української школи, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» та інших нормативно-правових актів.

2. Актуальність

Інфомедійна грамотність — це набір компетентностей, необхідних для активної й усвідомленої участі громадянина в житті сучасного суспільства. В основі інфомедійної грамотності — мотивування людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають. Завдання медіаграмотності полягає у трансформації медіаспоживання в активний та критичний процес, допомагаючи людям краще усвідомити потенційну маніпуляцію, а також допомогти зрозуміти роль мас-медіа у формуванні громадської думки (Додатки 8–10).

Медіаосвіта дорослих в умовах реформування суспільно-економічного життя в Україні має істотне значення, допомагаючи людям зміцнити їхню активну громадянську позицію, сприяє розумінню людьми своїх громадянських прав та обов'язків.

Зазначене цілком узгоджується із Грюнвальдською декларацією з медіаосвіти (1982), резолюцією ЮНЕСКО (1989) щодо розвитку критичної медіаосвіти, Віденською конференцією «Освіта для медіа та цифрового століття», Севільською конференцією «Медіаосвіта молоді», Резолюцією Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрових технологій, Комюніке Єврокомісії «Європейський підхід до медіаграмотності у світі цифрових технологій», а також з іншими документами, затвердженими Євросоюзом та ООН, де наголошується, що медіаграмотність є базовим елементом політики у сфері споживання інформації, основою обізнаності щодо питань інтелектуальних прав людини, необхідною умовою залучення громадян до участі в демократичному житті, дієвим чинником міжкультурного діалогу.

3. Цільова аудиторія: педагогічні працівники закладів освіти.

4. Мета: підвищення методичних та практичних рівнів професійної компетентності педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, запитів громадянського суспільства, освітніх потреб здобувачів освіти; розвиток їхньої емоційно-етичної, комунікаційної, цифрової, мовленнєвої компетентності; ознайомлення слухачів із можливостями для самовдосконалення після завершення тренінгу.

5. Профілі базових компетентностей:

— професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з андрагогіки, педагогіки, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню учня як особистості, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів Нової української школи;

— соціально-громадянська компетентність – розуміння і володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних проблем людства та можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання в соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички конструктивної участі у цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи;

— загальнокультурна компетентність – здатність самостійно виражати ідеї, досвід та почуття, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

— мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми й типи педагогічного спілкування у процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, обстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування;

— психолого-фасилітативна компетентність – здатність сприяти творчому становленню здобувачів освіти та їхній індивідуалізації;

— підприємницька компетентність – вміння генерувати нові ідеї та ініціативи та впроваджувати їх із метою підвищення власного соціального статусу та добробуту й розвитку суспільства і держави;

— інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного простору.

6. Очікувані результати:

Після завершення тренінгу з питань інфомедійної грамотності особи, які навчаються, повинні володіти компетентностями щодо:

— оцінювання ролі медіа у формуванні культури особистості та її картини світу;

— розуміння функцій і класифікації засобів масової інформації за способом передачі інформації і каналами сприйняття;

- принципів маніпулювання свідомістю споживачів аудіовізуальної інформації;
- розрізнення спецмедіапроектів, елементів навіювання в інфопросторі, їхніх проявів та шкідливих наслідків у суспільстві;
- використання навчальних ресурсів Internet;
- методологічних аспектів медіапедагогіки та інтеграції інфомедійної грамотності;
- правильного застосування принципів, засобів, методів збору, систематизації, узагальнення і використання аудіовізуальної та друкованої інформації;
- організаційно-методичних та психолого-педагогічних аспектів формування основ інфомедійної грамотності учнів шкіл;
- дидактичного і виховного потенціалу медіа (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація тощо);
- правил культури спілкування в інформаційному суспільстві та методів захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації.

Цілі і завдання вивчення дисципліни

Головним завданням медіаосвіти (медіаграмотності) педагогічних, науково-педагогічних працівників є мультиплікація власних навичок у освітній процес: підготовка учнівської молоді до життя в сучасних інформаційних умовах, розвиток навичок критичного сприйняття різноманітного контенту, розуміння значення якісної інформації для прийняття рішень; в ширшому контексті – розвиток навичок 4К та конкурентоспроможності в глобальному світі.

Знання і розуміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Сучасні тенденції розвитку освіти; • соціально-правові основи, законодавчі акти у сфері освіти; • особливості процесів викладання і навчання у школі; • основи механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання.
Розвинені вміння.	<ul style="list-style-type: none"> • Організувати педагогічну діяльність на компетентнісних засадах (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); • конструювати і реалізовувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; • діагностувати освітній процес і складати індивідуальні освітні маршрути для становлення учня як особистості, громадянина, інноватора; • організовувати культуромовне освітньо-розвивальне середовище; • проектувати власну програму професійно-особистісного зростання.
Диспозиції (цінності, ставлення).	<ul style="list-style-type: none"> • Цінність особистості; • готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; • педагогіка партнерства, діалогічність в освіті; • просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, полікультурність); • рефлексія власної професійної практики.

7. Обсяг (тривалість): 30 год

Після завершення тренінгу педагогічні працівники / керівні кадри отримують сертифікат встановленого зразка.

4.2. Навчально-тематичний план до програми

Зміст. Основні теми	К-ть годин
1. Вступ до теми. Огляд освітньої програми. Знайомство учасників. Вироблення правил. Очікування учасників. Вхідна діагностика.	2
2. Комунікація: теорія і практика. Види, рівні комунікації. Самопрезентація в комунікації. Соціальна перцепція: ефекти і спотворення. Стереотипи. Інтеракція (взаємодія) в комунікації. Конфлікти: їх роль та подолання. Мова ворожнечі. Ненасильницька комунікація.	4
3. Текст та медіатекст. Ознаки медіатексту. Явища культури та мистецтва як медіатексти. Метафора в медіатекстах. Канали передачі медіатекстів. Вербальна та візуальна грамотність. «Кліпове мислення». Меми як явище сучасної культури.	2
4. Інформаційна грамотність. Вміння шукати інформацію, робота з джерелами. Факти і судження. Особливості Інтернет-пошуку інформації (онлайн-енциклопедії, бази наукових публікацій, бібліотеки, сайти рефератів, тощо). Інтелектуальна власність та її порушення. Явище «інформаційного кокону». Електронний слід та видача таргетованої інформації/реклами. Соціальні мережі як джерела інформації. Етика поведінки в соцмережах та месенджерах.	4
5. Медіаграмотність. Розуміння роботи сучасних ЗМІ та актуальності стандартів журналістики. Типи ЗМІ та класичні жанри журналістики. «Джинса», піар та реклама в ЗМІ. Дидактичний ресурс знань про ЗМІ та використання медіажанрів в освітньому процесі.	4
6. Критичне мислення: основні ознаки. Повсякденне, фахове та критичне мислення. Аналіз, синтез і порівняння як процеси мислення. Вміння ставити питання та інтерпретувати відповіді. Правила логіки та побудова аргументації. Навчальна дискусія у викладанні шкільних предметів як методика активізації навчальної діяльності.	4
7. Гейміфікація, активні та інтерактивні методи в освітньому процесі сучасної школи: проектування уроків з елементами розвитку інфомедійної грамотності.	4
8. Емоційна складова інфомедійної грамотності. Стрес, тривога, паніка. Діагностика емоційних станів. Інформаційні впливи та маніпуляції через емоції споживачів інформації. Емоційний інтелект особистості та важливість його розвитку.	4
9. Підсумки курсу, рефрешинг навичок. Вихідна діагностика.	2
Усього	30

Тема 1. Відкриття / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Огляд освітньої програми.
2. Знайомство учасників. Вироблення правил.
3. Очікування учасників.
4. Вхідна діагностика.

Тема 2. Комунікація: теорія і практика / Бюджет часу: 4 год / Форми проведення: лекційне заняття (2 год), тренінг (2 год)

План

1. Види, рівні комунікації. Самопрезентація в комунікації.
2. Соціальна перцепція: ефекти і спотворення. Стереотипи.
3. Інтерація (взаємодія) в комунікації.
4. Конфлікти: їхня роль та подолання. Мова ворожнечі. Ненасильницька комунікація.

Питання для обговорення в процесі виконання вправ:

Чому треба розуміти структуру комунікативного процесу для набуття інфомедійної грамотності?

Чи можна боротися зі стереотипами?

Чи можуть бути іронія, сарказм мовою ворожнечі?

Тема 3. Текст та медіатекст / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: практичне заняття

План

1. Ознаки медіатексту.
2. Явища культури та мистецтва як медіатексти: семантика медіатекстів. Дидактика метафори.
3. Канали передачі медіатекстів.
4. Особливості впливу медіатекстів. Вербальна та візуальна грамотність.

Питання для обговорення в процесі виконання вправ:

Чи існують вікові особливості у сприйнятті медіатекстів?

Чому візуальний контент має сильний вплив?

Що таке меми як явище сучасної культури?

Тема 4. Інформаційна грамотність / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Пошук інформації. Джерела інформації. Інтелектуальна власність та її порушення.

2. Факти і судження. Оцінка якості інформації як основа прийняття рішень.
3. «Інформаційний кокон» як явище. Таргетування видачі онлайн-інформації.
4. Якість інформації в соціальних медіа. Етика поведінки в соцмережах та месенджерах.

Питання для обговорення в процесі виконання вправ:
Які особливості Інтернет-пошуку інформації? Чи потрібно довіряти онлайн-енциклопедіям?
Що робити з тим, що учні активно користуються різноманітними сайтами рефератів?
Чи потрібно виходити з «інформаційного кокону»? Якщо «так», то як саме це зробити?

Тема 5. Медіаграмотність / Бюджет часу: 4 год / Форми проведення: лекційне заняття (2 год), тренінг (2 год).

План

1. Сучасні медіа, види ЗМІ. Роль та регулювання ЗМІ в суспільстві.
2. Класичні жанри журналістики.
3. «Джинса» як явище.
4. Піар та реклама в ЗМІ.

Питання для обговорення в процесі виконання вправ:
Як змінювалися види ЗМІ в історії людства, та які зміни відбулися впродовж останніх 5–10 років?
Хто впливає на те, що ми бачимо в офіційних ЗМІ, зокрема, на телебаченні?
Як ви ставитеся до реклами? Чи може вона бути корисною у навчанні школярів?
Як можна використати ті чи інші медіажанри на уроці? Запропонуйте дидактичні вправи, де ігрова імітація діяльності ЗМІ може бути використана для кращого засвоєння навчального матеріалу.

Тема 6. Критичне мислення / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Повсякденне, фахове та критичне мислення. Постановка питання та інтерпретація відповіді як ключові засади критичного мислення.
2. Аналіз, синтез та порівняння як процеси мислення.
3. Основні правила логіки та побудова аргументації.
4. Навчальна дискусія у викладанні шкільних предметів як методика активізації навчальної діяльності.

*Питання для обговорення в процесі виконання вправ:
Як змінюється освіта, якщо вчитель ставить за мету розвиток критичного мислення?
У чому сила забобонів як явища повсякденного мислення?
Які переваги є в людини, що має навички критичного мислення?*

Тема 7. Активні та інтерактивні методи в освітньому процесі / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Мотивація учіння та сучасна дидактика.
2. Активні та інтерактивні методи навчання та нові ролі вчителя.
3. Урок із елементами розвитку інфомедійної грамотності.

*Питання для обговорення в процесі виконання вправ:
Чи можна розвивати пізнавальні інтереси людини? Чому важливо, щоб учню було цікаво?
Гейміфікація навчання: забаганка чи необхідність, «зрада» чи «перемога»?
Що перешкоджає широкому застосуванню активних та інтерактивних методів навчання в шкільній освіті?*

Тема 8. Емоційна складова інфомедійної грамотності / Бюджет часу: 4 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Емоційні стани, їхні прояви та ідентифікація.
2. Базові емоції. Стрес, тривога, паніка. Карта емоцій.
3. Інформаційні впливи та маніпуляції через емоції споживачів інформації.
4. Емоційний інтелект особистості та важливість його розвитку.

*Питання для обговорення в процесі виконання вправ:
Чому у ЗМІ є негласне «правило трьох С» – секс, смерть, сміх – як гачка для популярності повідомлення у споживачів?
Як знання про вплив медіа на емоції допомагає фільтрувати інформацію при прийнятті важливих рішень?
Як вплив на емоції використовується в освіті?*

Тема 9. Рефлексія. Вихідне оцінювання / Бюджет часу: 2 год / Форма проведення: тренінг

План

1. Робота з очікуваннями.
2. Рефлексія «Зворотна прокрутка».
3. Робота над контрольними завданнями.
4. Обмін думками, підбиття підсумків.

4.3. Контроль розвитку професійних компетентностей

ЗАВДАННЯ

1. *Напишіть Ваші міркування щодо тези: «Інфомедійна грамотність — це «нова грамотність» людини для життя в сучасному світі. Бо в наш час мало вміти читати, треба знати, як розпорядитися отриманою інформацією».*

2. *Сформулюйте тези для короткої мотиваційної промови перед учнями щодо необхідності набуття навичок критичного сприйняття інформації (самостійно виберіть та позначте вік аудиторії).*

3. *Спираючись на матеріали курсу, спробуйте відтворити аргументацію адміністраторів соцмереж щодо таких заходів:*

«Instagram обмежить для неповнолітніх показ реклами засобів схуднення: Instagram застосовуватиме вікове обмеження у випадках, коли повідомлення міститимуть заклик до купівлі або вартість такого продукту. У деяких випадках повідомлення можуть бути видалені повністю. Наприклад, коли хтось обіцяє чудодійну властивість певної дієти або продуктів для схуднення, які є комерційною пропозицією. Оновлена політика торкнеться Instagram та Facebook» (Джерело: публікація українського Інтернет-порталу «Детектор медіа» <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/23526/2019-09-19-instagram-obmezhit-dlya-nepovnolitnikh-pokaz-reklami-zasobiv-skhudnennya/>)

Прочитайте текст популярного блогера frumich:

«Казка – дітям:

– Старий, розкажи нам казку, – попросили діти.

– Сідайте, шибеники, – лукаво посміхнувся старий і відклав газету.

– Я розповім вам казку. Жив-був вовк. Величезний, страшний сірий вовк. Величезний, як вовк, страшний, як крик пенсіонерки з першого поверху, сірий, як мої будні. Вовк жив у лісі, як це водиться у всіх вовків. Величезному вовку була потрібна величезна кількість їжі, але всю дичину в лісі вічно лякали люди: галасливі, грубі лісоруби, дівчатка, що співають. Люди поступово відвойовують у лісі місце для своїх городів і будинків.

Величезна, горда тварина почала голодувати. Сильний і волелюбний звір, здатний полювати, не міг знайти собі їжі. На стежках, де він колись полював, тепер гуляли діти, голосно співаючи пісень й розлякуючи дичину. І в якийсь із днів вовк не стерпів і кинувся до будинку, який нахабні люди побудували просто в лісі. Він увірвався в будинок і проковтнув якусь стареньку.

Після їжі він захотів відпочити і приліг на спорожніле ліжко. Але і поспати йому не дали люди. З'явилася якась дівчина, що ставить дурні запитання. І коли вовк уже хотів зжерти і її, вона заходилася галасувати. На крик прибігли лісоруби і позвірячому вбили вовка.

І навіть над мертвим вовком вони знущалися. Вони розпороли йому живіт і пишалися своїм звірством. Так загинув останній із гордих вовків.

– Лісоруби – нелюди! – гнівно закричав один з дітлахів.

– Я виросту і помщуся їм.

– Ти не правий, – спокійно відповів старий, розпалюючи люльку. – Лісоруби – відважні, сильні люди, які, незважаючи на диких, кровожерливих звірів, працювали

не покладаючи рук в ім'я забезпечення людей похилого віку і дітей лісом, необхідним для виготовлення будинків, а також дровами, необхідними для опалення будинків. Вони працювали в поті чола, коли почули несамопитий крик маленької дівчинки. Страшна картина постала перед їхніми очима в будинку старенької: величезний, страшний вовк, бабуся, яка ще ворушилася в череві тварини, і ноги маленької дівчинки в пащі звіра. Вовк намагався проковтнути її заживо.

Лісоруби не могли не допомогти старенькій і маленькій дівчинці. І черво вовку вони розпороли тільки для того, аби врятувати безпомічних людей. І, слава Богу, їм це вдалося.

– Дівчинка погана! Дівчинка! – сказав один із хлопців.

– Якби не її дурні запитання, ніхто б не постраждав.

– А бабуся?! – обурено заперечив інший.

– Та хай їй, тій бабусі, так?! Зжерли і так їй і треба? А якби твою бабусю з'їли?!

– Вовк прийшов до бабусі за вказівкою цієї маленької дівчинки, – кивнув старий і випустив хмару диму. – Адже це саме вона розповіла вовку, де знайти бабусю.

– Я ж казав! Дівчина недобра! – триумфував перший хлопчик.

– Ти не правий, – похитав головою старий.

– Дівчинка була добре вихована. Вона не могла збрехати вовку, тому що брехати не можна за жодних обставин. Вона несла своїй бабусі пиріжки. Навіть не злякалася дрімучого лісу, тільки аби улюблена бабуся могла встромити свої вставні зуби у свіжоспечений пиріжок і не відчувала себе покинутою у своєму будинку в дрімучому лісі. І дівчинка не з власної волі пішла в ліс. Її відправила мати. Маленьку дівчинку. Одну. В ліс. Через якісь пиріжки...

– Мати дівчинки – погана!! – вигукнули діти.

– Аж ніяк, – заперечив старий. – Жінка не забувала про свою матір – вона послала їй гостинець. Вона з любов'ю вишила червону шапочку для своєї дівчинки. Адже всім відомо, що більшість диких звірів боїться червоного кольору. Вона правильно виховала дочку слухняною. Жінка не могла сама віднести гостинець – вона всю ніч поралася із цими пиріжками, і ноги вже не тримали її.

– Старенька! Старенька погана!! Навіщо їй було жити в лісі?! Навіщо?! – здогадався один із дітей.

– Стара жінка вирішила провести залишок днів на лоні природи, – спокійно сказав старий. – Їй нічого не треба було – тільки спокій, городик і щоб рідні зрідка відвідували її. Але до неї обманом вдерлася сильна, дика тварина і проковтнула її. Про злий намір вовка свідчить те, що він не втік після скоєного, а надяг на себе речі бідної старенької і ліг на її ліжко. Чи це не знущання?!

– Ти нас заплутав, старий! – ображено сказали діти.

– У тебе всі виходять то хорошими, то поганими! Хто в цій казці поганий, га?

– А це, діти, від оповідача залежить, – посміхнувся старий.

– Як він вирішить, так і буде.

– Значить, оповідач бреше? – хитро примружилася дівчинка.

– Жодного слова неправди. Клянуся! – запевнив старий.

– Все так і було, як я розповів.

– Це маячня якась! – тупнула ногою дівчинка.

– Жодного слова неправди, а поганими виявляються то одні, то інші.

– Це не маячня, діти, – піднявся старий і підібрав свою газету.

– Це журналістика».

(Джерело вправи: Практичний посібник з медіаграмотності для мультиплікаторів / за загал. ред. В. Ф. Іванова. — Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. – С. 9).

Як наведений вище текст ілюструє діяльність ЗМІ та особливості споживання медіатекстів?

Спробуйте навести аналогічні прийоми подання інформації з актуальних на цей момент тем у ЗМІ (з власної стрічки новин).

Як можна використати іронічно описаний блогером прийом подачі казкового тексту в дидактичних цілях на уроках літератури, історії, мистецтва? Чи можливо це під час викладання природничих дисциплін: фізики, хімії, біології?

«Зустрілися якимось на дорозі паломник і Чума.

– Куди йдеш? - запитала чума.

– У Мекку, поклонитися святим місцям. А ти?

– У Багдад, забрати п'ять тисяч людей, – відповіла Чума.

Розійшлися вони; а через рік на тій же дорозі зустрілися знову.

– Але ж ти обдурила мене, – сказав Чумі паломник. – Ти казала, що забереш у Багдаді п'ять тисяч людей, а сама взяла п'ятдесят п'ять тисяч!

– Ні, – відповіла Чума, – я сказала правду. Я була у Багдаді і забрала свої п'ять тисяч. Решта померли від страху».

4.4. Додаток до навчальної програми, поданої на сертифікацію за проектом «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»

Назва навчальної дисципліни, період викладання у 2020-2021 навчальному році.	<i>Розвиток інфомедійної грамотності в освітньому процесі;</i> - з вересня 2020.
Автор/автори навчальної програми, викладачі дисципліни.	Автор – Т. А. Устименко. Викладачі: Т. В. Водолазська, Т. О. Бондар, Н. І. Курмишева, Л. Й. Паламаренко.
Тип дисципліни.	Короткострокова програма підвищення кваліфікації.
Слухачі, які будуть навчатися за програмою: кількість (не менш ніж 10–20 осіб), предметна спеціалізація слухачів.	Педагогічні працівники, зокрема керівники ЗЗСО, що зареєструються на курс (оберуть його для планового щорічного ПК).
Кількість аудиторних годин, відведених на дисципліну / кількість аудиторних годин, які присвячені темам з інфомедійної грамотності (ІМГ), їх розподіл за видами роботи: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття (не менше від 15 годин)	30 аудиторних годин. 30 аудиторних годин, присвячені ІМГ. 4 год лекційних / 2 год практичних занять / 24 годин – тренінг.

4.5.Опис дисципліни

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дискусійні форми навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис і вправ і завдань з ІМГ
Вступ (2 год).			
Комунікація: теорія і практика (4 год).	<i>Соціальна толерантність (3,5 год)</i> Компетентності: Вміння ідентифікувати мову ворожнечі. Вміння ідентифікувати стереотипи. <i>Цифрова безпека (0.5 год)</i> Ризики комунікації в Інтернеті.	Тренінг – 2 год (групова робота, гра).	<i>Лекція-презентація:</i> Види, рівні комунікації. Соціальна перцепція: ефекти і спотворення. Інтеракція (взаємодія) в комунікації. Конфлікти: їхня роль та подолання. Ненасильницька комунікація. <i>Тренінг:</i> Робота з контентом на виокремлення мови ворожнечі в текстах. <i>Вправи на стереотипізацію.</i> Вправа на аналіз гіф-зображень та картинок у соцмережах.
Текст та медіатекст (2 год).	<i>Візуальна грамотність (0.5 год)</i> Вміння аналізувати візуальний контент.	Практичне заняття – 2 год (групова робота).	Вправа на пошук та аналіз елементів зображення на прикладі шкільного підручника. Вправа на створення унаочнення матеріалу (інфографіка та скрайбінг) з рефлексією щодо використання на уроках.
Інформаційна грамотність (4 год).	<i>ІГ (3 год)</i> Вміння шукати інформацію, працювати з джерелами та першоджерелами. Факти і судження. <i>Стійкість до впливів (2 год)</i> Уміння ідентифікувати інструменти маніпуляції, фактчекінг.	Тренінг — 4 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	Вправа «Карта ідей» щодо визначення складових ІГ. Вправа «Поширення новин». Вправа з ідентифікації фактів і суджень у тексті шкільного підручника. Вправи з курсу Very Verified щодо роботи з фейками та маніпулятивним контентом.

Тема, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години)	Тема з ІМГ, навчальний час, який виділяється на неї (аудиторні години). Компетентності з ІМГ, які розвиває заняття за цією темою	Вид навчальної діяльності: лекції / практичні заняття / тренінгові заняття. Форми організації навчальної діяльності: тренінг, симуляційна гра, дискусія, групова робота, індивідуальне творче завдання, дистанційні форм навчання тощо	Опис навчальної діяльності за темою з ІМГ: стисла анотація до лекції / презентації, план практичного заняття, опис вправ і завдань з ІМГ
Медіаграмотність (4 год).	МГ (4 год) Розуміння медіа: власники, політика, стандарти. Жанри медіа. Реклама, піар, джинса.	Лекція — 2 год Тренінг — 2 год (робота в групах, гра-симуляція, дискусія).	<i>Лекція-презентація:</i> Історія та сучасні ЗМІ, актуальність стандартів журналістики. Типи ЗМІ та класичні жанри журналістики. Власники змін, редакційна політика. <i>Тренінг</i> Вправи «Підставні експерти». Вправа «Редакція новин». Вправа «Виборча кампанія». Вправа «Використання жанру "тревел-блог" у шкільній дидактиці».
Критичне мислення (4 год).	КМ (4 год)		Основні ознаки КМ. Повсякденне, фахове та критичне мислення. Аналіз, синтез та порівняння як процеси мислення. Вміння ставити питання та інтерпретувати відповіді. Правила логіки та побудова аргументації. Навчальна дискусія у викладанні шкільних предметів як методика активізації навчальної діяльності.

4.6.Список використаних джерел

1. Авидон И. Тренинги формирования команды. Материалы для подготовки и проведения / И. Авидон, О. Гончукова. – Санкт-Петербург : Речь, 2008, – 280 с.
2. Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку : збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції ; Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. – 435 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
4. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіакультура / Наталія Череповська. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
5. Практична медіаосвіта: авторські уроки. Збірка / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2013. – 447 с.
6. Практичний посібник з медіаграмотності для мультиплікаторів / за загал. ред. В. Ф. Іванова. – Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. – 100 с.
7. Профілактика деструктивних впливів мас-медіа: програма занять для молоді / Олена Мерзлякова. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
8. Устименко Т. А. Як виміряти ефективність впровадження медіаосвіти: критерії та індикатори оцінки медіасередовища освітнього закладу [Електронний ресурс] // збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку. – К. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. – С. 269–276. – 2019. URL : http://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_conf_2019.pdf
9. Шейбе С. Медіаграмотність. Критичне мислення в мультимедійному світі. Підручник для вчителів / С. Шейбе. Ф. Рогоу / перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. 319 с.
10. Very Verified: онлайн-курс із медіаграмотності: <https://verified.ed-era.com/>

5. ПРО «VERY VERIFIED: ОНЛАЙН-КУРС ІЗ МЕДІАГРАМОТНОСТІ»

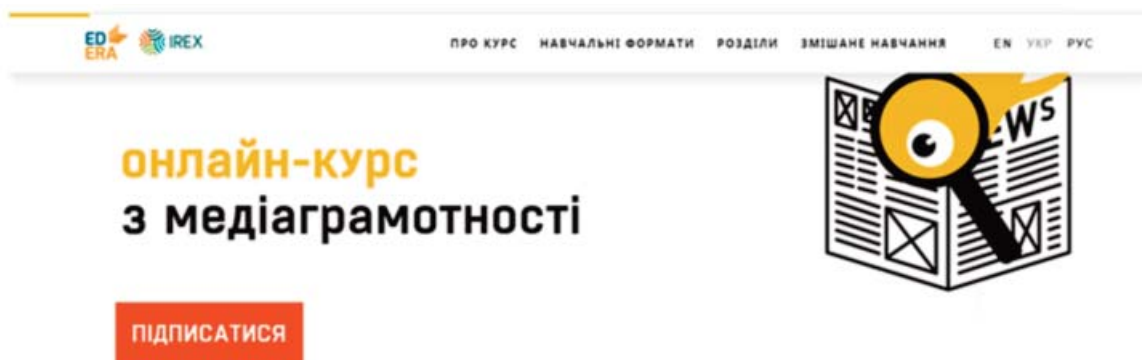

Рис. 1. Онлайн-курс «Very Verified». Принт-скрин.
Джерело: <https://verified.ed-era.com/>

«Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності» (Рис. 1) розроблений міжнародною організацією IREX спільно зі студією онлайн-освіти EdEra.

«Very Verified» є частиною проекту «Learn to Discern in Education (L2D-Ed)». Проект фінансують Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні та Посольство Великої Британії в Україні за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Цей онлайн-курс пояснює, як орієнтуватися в інформації та розпізнавати дезінформацію та пропаганду. Покликання на стартову сторінку курсу Very Verified: <https://verified.ed-era.com/ua>

Курс пропонує креативні формати навчання. У цьому контексті його розробники, зокрема, зазначають: «Як часто ти перевіряєш свою стрічку у Facebook та обговорюєш новини з друзями? Ми отримуємо регулярні оновлення та сповіщення звідусіль — месенджери, електронна пошта, медіа. «Бути в курсі» — модно, тож ми намагаємося охопити якомога більше інформації. Однак інформація може бути оманливою та перевантажувати наш мозок.

Як ранкова кава бадьорить нас, так критичне мислення допомагає нам бути зосередженими та пильними. Кава стала щоденним ритуалом для багатьох із нас. Таким самим ритуалом повинна стати й медіаграмотність» (Рис. 2), джерело: <https://verified.ed-era.com/>

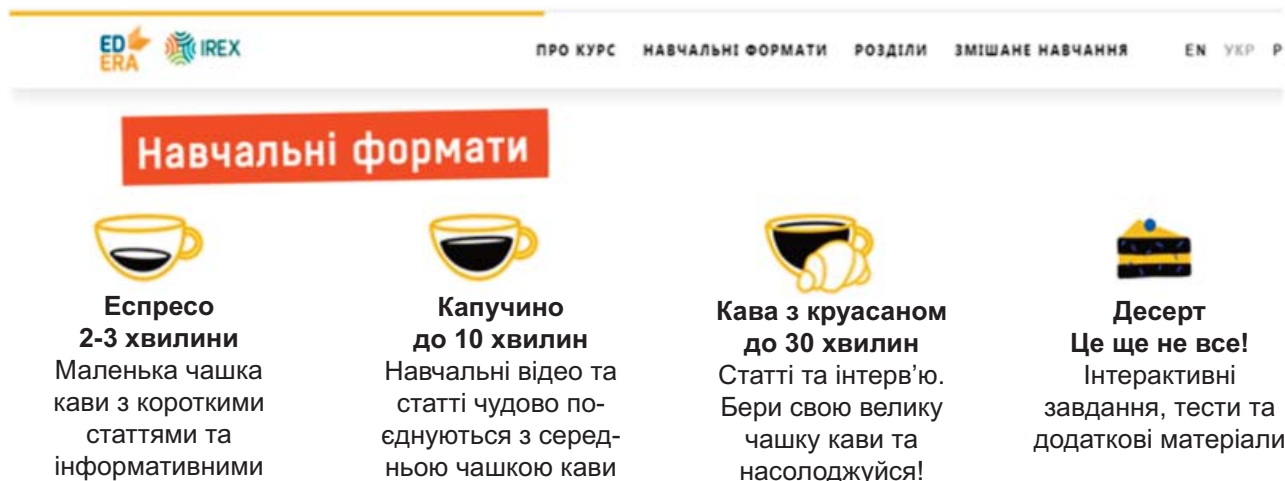

Рис. 2. Навчальні формати курсу Very Verified. Принт-скрин. Джерело: <https://verified.ed-era.com/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Витяг

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про освіту** **(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380)**

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні: 3-¹) булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Стаття 9. Форми здобуття освіти

4. Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

1. Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності:

вільне володіння державною мовою;

здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;

математична компетентність;

компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;

інноваційність;

екологічна компетентність;

інформаційно-комунікаційна компетентність;

навчання впродовж життя;
громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

культурна компетентність;

підприємливість та фінансова грамотність;

інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Стаття 53. Права та обов'язки здобувачів освіти

1. Здобувачі освіти мають право на:

навчання впродовж життя та академічну мобільність;

індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;

якісні освітні послуги;

справедливе та об'єктивне оцінювання результатів навчання;

відзначення успіхів у своїй діяльності;

свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо;

безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці;

повагу людської гідності;

захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;

(Абзац десятий частини першої статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2657-VIII від 18.12.2018)

отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування);

(Частину першу статті 53 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2657-VIII від 18.12.2018)

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

забезпечення стипендіями у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

трудова діяльність у позанавчальний час;

збереження місця навчання на період проходження військової служби за призовом та/або під час мобілізації, на особливий період;

особисту або через своїх законних представників участь у громадському самоврядуванні та управлінні закладом освіти;

інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення.

Стаття 54. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу

1. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на: академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;

педагогічну ініціативу;

розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

підвищення кваліфікації, перепідготовку;

вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників;

доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

відзначення успіхів у своїй професійній діяльності;

справедливе та об'єктивне оцінювання своєї професійної діяльності;

захист професійної честі та гідності;

індивідуальну освітню (наукову, творчу, мистецьку та іншу) діяльність за межами закладу освіти;

творчу відпустку строком до одного року не більше одного разу на 10 років із зарахуванням до стажу роботи;

забезпечення житлом у першочерговому порядку, пільгові кредити для індивідуального і кооперативного будівництва;

забезпечення службовим житлом з усіма комунальними зручностями у порядку, передбаченому законодавством;

безпечні і нешкідливі умови праці;

подовжену оплачувану відпустку;

участь у громадському самоврядуванні закладу освіти;

участь у роботі колегіальних органів управління закладу освіти;

захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю.

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про повну загальну середню освіту
(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

1. Для цілей цього Закону наведені терміни вживаються в такому значенні:
2) державні стандарти повної загальної середньої освіти (далі - державні стандарти) - документи, що визначають загальні обсяги навчального навантаження здобувачів початкової, базової середньої, профільної середньої освіти, вимоги до їх компетентностей і до згрупованих за відповідними освітніми галузями обов'язкових результатів навчання, яких вони мають досягти на відповідному рівні повної загальної середньої освіти

9) освітня програма закладу освіти – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, спланованих та організованих закладом освіти для досягнення учнями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання, який розробляється і затверджується відповідно до цього Закону;

12) повна загальна середня освіта – систематизована та передбачена відповідними державними стандартами сукупність результатів навчання і компетентностей, здобутих особою на рівнях початкової, базової середньої та профільної середньої освіти;

13) стандарт спеціалізованої освіти – документ, що містить вимоги до компетентностей та результатів навчання, яких мають досягти учні закладів спеціалізованої освіти за мистецьким, спортивним, військовим чи науковим спрямуванням з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти відповідно до державних стандартів;

16) типова освітня програма – документ, що містить комплекс освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями результатів навчання, визначених державним стандартом (стандартом спеціалізованої освіти) для відповідного рівня повної загальної середньої освіти, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки (для закладів спеціалізованої освіти – центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади спеціалізованої освіти);

17) типовий навчальний план – складник типової освітньої програми, що визначає загальний обсяг навчального навантаження на відповідному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти (в навчальних годинах), його рекомендований розподіл за роками навчання між навчальними предметами (інтегрованими курсами), обов'язковими для вивчення, послідовність їх вивчення, а також кількість годин на вивчення вибіркового освітніх компонентів, зокрема, навчальних предметів, курсів, інтегрованих курсів;

Стаття 3. Система загальної середньої освіти

1. Система загальної середньої освіти складається із змісту повної загальної середньої освіти на кожному її рівні, мережі закладів освіти, учасників освітнього процесу, кадрового, фінансового, науково-методичного, ресурсного та нормативно-правового забезпечення освітньої та управлінської діяльності у сфері загальної середньої освіти.

2. Система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення:

всєбічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству;

формування в учнів компетентностей, визначених Законом України "Про освіту" та державними стандартами.

Стаття 9. Забезпечення рівного доступу до здобуття повної загальної середньої освіти

2. Зарахування дітей до закладу освіти на конкурсних засадах (проведення будь-яких заходів, спрямованих на перевірку знань, умінь, навичок чи інших компетентностей дитини) для здобуття початкової освіти забороняється, крім закладів спеціалізованої освіти і приватних закладів освіти.

Розділ III ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Стаття 10. Організація освітнього процесу

1. Освітній процес у закладах освіти організовується відповідно до Закону України «Про освіту», цього Закону, інших актів законодавства, освітньої програми (освітніх програм) закладу освіти та спрямовується на виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, досягнення результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами.

Стаття 23. Педагогічна інтернатура

2. Педагогічна інтернатура організовується відповідно до наказу керівника закладу освіти, що видається в день призначення особи на посаду педагогічного працівника.

Педагогічна інтернатура має передбачати заходи, що забезпечать здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і педагогічної майстерності протягом першого року професійної діяльності педагогічного працівника, зокрема:

супровід та підтримка у педагогічній діяльності з боку досвідченого педаго-

гічного працівника (педагога-наставника);
різні форми професійного розвитку (відвідування навчальних занять, опрацювання відповідної літератури тощо).

Стаття 28. Учнівське самоврядування

1. У закладах освіти та їхніх структурних підрозділах може діяти учнівське самоврядування з метою формування та розвитку громадянських, управлінських і соціальних компетентностей учнів, пов'язаних з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту, здорового способу життя тощо.

Стаття 39. Обрання, призначення на посаду та звільнення з посади керівника закладу загальної середньої освіти

8. Конкурсний відбір переможця конкурсу здійснюється за результатами: перевірки знання законодавства у сфері загальної середньої освіти, зокрема цього Закону, Закону України «Про освіту» та інших нормативно-правових актів у сфері загальної середньої освіти;

перевірки професійних компетентностей шляхом письмового виконання ситуаційного завдання;

публічної та відкритої презентації державною мовою перспективного плану розвитку закладу загальної середньої освіти, а також надання відповідей на запитання членів конкурсної комісії в межах змісту конкурсного випробування.

Стаття 43. Забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти

4. Порушеннями академічної доброчесності у системі загальної середньої освіти є академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, що визначені Законом України «Про освіту», а також такі форми обману, як:

надання педагогічними працівниками та іншими особами допомоги учням під час проходження ними підсумкового оцінювання (семестрового та річного), державної підсумкової атестації, зовнішнього незалежного оцінювання, не передбаченої умовами та/або процедурами їх проходження;

використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів;

проходження процедури оцінювання результатів навчання замість інших осіб;

необ'єктивне оцінювання компетентностей педагогічних працівників під час атестації чи сертифікації.

Стаття 44. Державні стандарти

1. Державні стандарти розробляються і затверджуються за відповідними рівнями освіти: для початкової, базової середньої і профільної середньої освіти.

Державні стандарти містять опис вимог до результатів навчання учнів за освітніми галузями та загальний обсяг навчального навантаження учнів на відповідному рівні повної загальної середньої освіти.

Опис вимог до результатів навчання учнів має ґрунтуватися на принципі цілісності і наступності освітнього процесу між рівнями повної загальної середньої

освіти та на ключових компетентностях і спільних для них уміннях, визначених статтею 12 Закону України «Про освіту».

Стаття 48. Атестація педагогічних працівників

1. Атестація педагогічних працівників здійснюється відповідно до Закону України «Про освіту» з урахуванням цього Закону та в порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Атестація педагогічних працівників закладів спеціалізованої освіти, які забезпечують здобуття фахових компетентностей спеціалізованої освіти, здійснюється відповідно до положень, затверджених центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Стаття 49. Сертифікація педагогічних працівників

1. Сертифікація здійснюється з метою виявлення та заохочення педагогічних працівників з високим рівнем педагогічної майстерності, які володіють методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню.

2. Засади сертифікації педагогічних працівників визначаються Законом України «Про освіту».

3. Сертифікація передбачає:

експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи;

самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності;

оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування.

6. Педагогічні працівники, які отримали сертифікат:

... впроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології, надають професійну підтримку та допомогу педагогічним працівникам (здійснюють супервізію);

можуть бути залучені до процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
соціальної політики України
10.08.2018 № 1143

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ

«Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»

5. Опис трудових функцій (трудові функції; предмети і засоби праці; професійні компетентності; знання, уміння та навички)

Трудова функція Б "Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині"

Трудова функція охоплює такі трудові дії та операції:

визначення мети і завдань освітнього процесу, його коригування шляхом зіставлення проміжних результатів із запланованими;

добір доцільних методів, засобів і форм навчання, відповідно до визначених мети і завдань уроку, іншої форми навчання з урахуванням специфіки змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів;

використання в освітньому процесі систем теоретичних знань з освітніх галузей, визначених *Державним* стандартом початкової освіти;

використання у освітньому процесі методик навчання освітніх галузей, визначених *Державним* стандартом початкової освіти;

формувальне та підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів;

відстеження динаміки та забезпечення підтримки особистісного розвитку дитини в освітньому процесі;

надання батькам (особам, що їх замінюють) порад і рекомендацій щодо підтримки навчальної діяльності учня за межами закладу освіти;

організація взаємодії з батьками в різних формах;

координація взаємодії заінтересованих осіб для гармонійного розвитку учнів.

Умове позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
Б	Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині	ПК, ЗО, методичні посібники, рекомендації, настанови, інструкції, навчальні посібники, персональна	Б1. Здатність визначати мету і завдання освітнього процесу, коригувати його шляхом зіставлення проміжних результатів із запланованими	Б131. Вимоги до визначення мети і завдань уроку та інших форм організації освітнього процесу, засоби їх досягнення	Б1У1. Формулювати мету і завдання уроку та інших форм організації освітнього процесу

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички		
		інформація про учнів та їхніх батьків (осіб, що їх замінюють), підручники, навочні та віртуальні засоби навчання		A531. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу навчання освітніх галузей, що визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів класу / окремого учня	A5У1. Оцінювати стан і результати процесу навчання освітніх галузей, що визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів класу / окремого учня		
						A5У4. Визначати шляхи запобігання можливим відхиленням від мети у процесі навчання учнів класу / окремого учня	
						B132. Вимоги до формулювання мети виховного заходу	B1У2. Формулювати мету виховного заходу
						A533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	A5У8. Оцінювати стан і результати процесу виховання і соціалізації учнів класу / окремого учня
							A5У11. Визначати шляхи запобігання можливим відхиленням від мети у процесі виховання й соціалізації учнів класу / окремого учня
					B2. Здатність добирати доцільні методи, засоби й форми навчання відповідно до визначених мети і завдань уроку, іншої форми навчання з урахуванням специфіки змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів	A335. Методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії під час освітнього процесу	A3У5. Передбачати доцільні методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії під час освітнього процесу, у тому числі і зворотного зв'язку, під час проектування діяльності учнів та вчителя на уроці
				A336. Сучасні технології навчання в початковій школі	A3У6. Планувати застосування сучасних навчальних технологій під час проектування уроку		
				B231. Форми організації освітнього процесу та форми взаємодії учнів і вчителя	B2У1. Організувати навчання у різних формах (урок та позаурочні форми: екскурсія, домашня робота, гурткова робота тощо)		

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
					А6У2. Організувати різні форми навчальної діяльності учнів (індивідуальну, парну, групову, колективну, фронтальну), забезпечувати зворотний зв'язок з учителем
			Б3. Здатність до використання в освітньому процесі системи теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	Б3З1. Система теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	Б3У1. Пояснювати сутність понять, способів діяльності, що належать до освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
					Б3У2. Оцінювати істинність або хибність тверджень і висновків учнів з точки зору систем теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
					Б3У3. Прогнозувати можливі помилки учнів виходячи із систем теоретичних знань освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
					Б3У4. Правильно вживати терміни й поняття з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
			Б4. Здатність до використання у освітньому процесі методик навчання освітніх галузей, визначених	А3З4. Методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	А3У4. Реалізувати сучасні методики навчання освітніх галузей, передбачених Державним стандартом початкової освіти, під час проектування уроку

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
			Державним стандартом початкової освіти	Б431. Психолого-дидактичні засади методик навчання освітніх галузей, які визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів початкової школи	Б4У1. Дотримуватись у процесі реалізації методик навчання психологічно-дидактичних вимог до формування в учнів понять, умінь і навичок
		Б432. Особливості конструювання систем навчальних завдань, що реалізують певну методику навчання		Б4У2. Розробляти системи навчальних завдань відповідно до певної методики формування в учнів понять, умінь і навичок	
		Б433. Методика роботи з окремими видами завдань, що пропонуються учням у процесі навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти		Б4У3. Розробляти методику роботи з окремими видами завдань, що пропонуються учням у процесі навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	
		Б434. Методичні системи навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, що реалізовані у підручниках, навчальних посібниках, які рекомендовані до використання МОН України		Б4У4. Аналізувати методичні системи, реалізовані в підручниках, навчальних посібниках, з метою з'ясування їхніх переваг і недоліків	
			Б5. Здатність до проведення формульованого та підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів	Б4У5. Обґрунтувати вибір навчально-методичного комплексу з огляду на ефективність досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених типовими/освітніми програмами	Б5У1. Складати різні види та форми діагностичних робіт для моніторингу / поточного контролю динаміки процесу навчання учнів з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
				А532. Засоби контролю, перевірки й оцінювання (формульованого та підсумкового), збір та узагальнення статистичних даних та їх аналіз	

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
					<p>Б5У2. Складати завдання для комбінованих контрольних робіт або тести для перевірки навчальних досягнень учнів з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p> <p>А5У5. Здійснювати поточний контроль і перевірку результатів навчання учнів</p> <p>А5У6. Проводити формувальне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів</p>
			Б6. Здатність до відстеження динаміки та забезпечення підтримки особистісного розвитку дитини в освітньому процесі	<p>А531. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу навчання освітніх галузей, що визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів класу / окремого учня</p> <p>Б631. Вікові особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів</p>	<p>А5У1. Оцінювати стан і результати процесу навчання освітніх галузей, що визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів класу / окремого учня</p> <p>А5У2. Визначати тенденції, динаміку дидактичного процесу</p> <p>А5У3. Прогнозувати можливі відхилення від мети у процесі навчання учнів класу / окремого учня</p> <p>А5У4. Визначати шляхи запобігання можливим відхиленням від мети у процесі навчання учнів класу / окремого учня</p> <p>Б6У1. Ураховувати вікові особливості учнів під час добору змісту, методів, засобів і форм навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p>

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
					Б6У2. Ураховувати вікові особливості учнів у процесі організації навчальної взаємодії та зворотного зв'язку
				Б632. Індивідуальні особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	Б6У3. Ураховувати індивідуальні особливості учнів під час добору змісту, методів, засобів і форм навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
					Б6У4. Ураховувати індивідуальні особливості учнів у процесі організації навчальної взаємодії та зворотного зв'язку
				Б633. Особливості розвитку особистості учня початкової школи	Б6У5. Ураховувати особливості розвитку особистості учня під час проектування та застосування методів педагогічного впливу
			Б7. Здатність до надання батькам (особам, що їх замінюють) порад і рекомендацій щодо підтримки навчальної діяльності учня за межами закладу освіти	A533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	A5У8. Оцінювати стан і результати процесу виховання і соціалізації учнів класу / окремого учня
					A5У9. Визначати тенденції, динаміку виховного процесу
					A5У11. Визначати шляхи запобігання можливим відхиленням від мети у процесі виховання й соціалізації учнів класу і окремого учня
				Б731. Повноваження вчителя у роботі з батьками (особами, що їх замінюють)	Б7У1. Дотримуватись професійних повноважень при роботі з батьками учнів (особами, що їх замінюють)

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				Б732. Функції та основні форми роботи з батьками (особами, що їх замінюють)	Б7У2. Реалізувати функції щодо надання батькам порад і рекомендацій із підтримки навчальної діяльності учня за межами закладу освіти
				Б733. Особливості комунікації з батьками (особами, що їх замінюють)	Б7У3. Давати батькам інформацію щодо успіхів і проблем у навчальній діяльності учня
			Б7У4. Давати батькам чіткі та зрозумілі поради та рекомендації щодо підтримки навчальної діяльності учнів за межами закладу освіти		
			Б7У5. Використовувати різноманітні засоби для налагодження ефективної комунікації з батьками (особами, які їх замінюють), в тому числі інтернет-ресурси (спеціально створені сайти, соціальні мережі тощо)		
			Б8. Здатність до організації взаємодії з батьками в різних формах	Б732. Функції та основні форми роботи з батьками (особами, що їх замінюють)	Б8У1. Ознайомлювати батьків зі змістом та особливостями освітнього процесу, що організовується закладом освіти
					Б8У2. Залучати батьків до спільної з дітьми діяльності
					Б8У3. Забезпечувати педагогічний супровід виховання дитини в родині
					Б8У4. Залучати батьків до організації позакласних заходів
					Б8У5. Залучати батьків до прийняття колегіальних рішень з окремих питань

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				Б831. Форми роботи вчителя з батьками	Б8У6. Організувати і проводити індивідуальну роботу з батьками (консультації, листування тощо) Б8У7. Організувати і проводити групову та колективну роботу з батьками (батьківські збори, семінари та конференції для батьків, різні форми позакласної виховної роботи за участю батьків тощо)
				А431. Завдання та обов'язки профільних фахівців, необхідні для планування та організації застосування засобів педагогічного впливу на учнів та/або учнівський колектив	А4У1. Співпрацювати та взаємодіяти з профільними фахівцями стосовно планування педагогічного впливу та/або результатів навчання виходячи з потреб і можливостей учнів та/або учнівського колективу А4У2. Розробляти спільно з профільними фахівцями індивідуальні програми розвитку та навчання учнів, які потребують особливої уваги
			Б9. Здатність до координації взаємодії із зацікавленими особами для гармонійного розвитку учнів	Б931. Повноваження вчителя щодо залучення зацікавлених осіб для гармонійного розвитку учнів	Б9У1. Організувати взаємодію з профільними фахівцями з метою забезпечення гармонійного розвитку учнів

Трудова функція Є «Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти»

Трудова функція охоплює такі трудові дії та операції:
наставництво та керівництво стажуванням, педагогічною практикою студентів;
керування роботою творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо;
проведення майстер-класів, тренінгів тощо.

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
	Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розв'язання виховання й соціалізації учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти	ПК, ЗО, методичні рекомендації, інструкції, навчальні та навчально-методичні посібники, підручники, наочні та віртуальні засоби навчання, навчальні та розвивальні ігри	Є1. Здатність до наставництва та керівництва стажуванням, педагогічною практикою студентів	Є131. Нормативні документи, що регламентують наставництво	Є1У1. Дотримуватись нормативних документів, що регламентують наставництво
				A231. Нормативні документи, що регламентують діяльність учителя початкової школи (Державний стандарт початкової освіти, Типові освітні програми, освітні програми, Базовий навчальний план, Типовий навчальний план, критерії оцінювання навчальних досягнень тощо)	Є1У2. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладу загальної середньої освіти, студентам, які проходять педагогічну практику, методичну допомогу, рекомендації з навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
				A335. Методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії учнів під час освітнього процесу	
				A336. Сучасні технології навчання в початковій школі	
				Б231. Форми організації освітнього процесу та форми навчальної взаємодії учнів і вчителя	
				Б331. Система теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	
				A334. Методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	
				Б431. Психолого-дидактичні засади методик навчання освітніх галузей, які визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів початкової школи	

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				Б432. Особливості конструювання систем навчальних завдань, що реалізують певну методику навчання	
				Б433. Методика роботи з окремими видами завдань, що пропонуються учням у процесі навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	
				Г831. Інноваційні підходи до освітнього процесу	
				Г833. Сучасний педагогічний досвід вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти	
				Б631. Вікові особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	
				Б632. Індивідуальні особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	
				А533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	Є1У3. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладу загальної середньої освіти, студентам, які проходять педагогічну практику, допомогу, рекомендації щодо виховання та соціалізації учнів початкової школи
				Б731. Повноваження вчителя у роботі з батьками (особами, що їх замінюють)	Є1У4. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладів загальної середньої освіти, студентам, які про

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				Б732. Функції та основні форми роботи з батьками (особами, що їх замінюють)	ходять педагогічну практику, допомогу, рекомендації щодо роботи з батьками (особами, що їх замінюють) з питань виховання учнів
				Б733. Особливості комунікації з батьками (особами, що їх замінюють)	
			Є2. Здатність до керування роботою творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо	Є231. Функції та повноваження творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо	Є2У1. Виконувати дії та операції, що реалізують функції творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо
			Є3. Здатність до проведення майстер-класів, тренінгів тощо	Є331. Етапи підготовки до проведення тренінгів та інших форм інтерактивних занять із дорослими	Є3У1. Визначати мету і завдання майстер-класу, тренінгу тощо
					Є3У2. Проектувати зміст, методику проведення майстер-класу, тренінгу тощо
					Є3У3. Добирати засоби навчання, у тому числі технічні засоби
					Є3У4. Складати доповідь із дотриманням вимог до публічних виступів
				Є332. Вимоги до публічних виступів педагога	
				Є333. Вимоги до презентацій	Є3У5. Створювати презентацію доповіді з використанням можливостей програми для презентацій

Трудова функція 3 «Оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти»

Трудова функція охоплює такі трудові дії та операції:

аналіз професійної діяльності та результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти;

оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти;

експертиза навчальних матеріалів, методичних розробок, підручників, навчальних посібників тощо;

участь у роботі експертних груп, атестаційної комісії.

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
	Оцінювання результатів роботи учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти	ПК, ЗО, методичні вказівки, рекомендації, інструкції, навчальні посібники, програмні засоби	З1. Здатність аналізувати професійну діяльність і результати роботи вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти	<p>A231. Нормативні документи, що регламентують діяльність учителя початкової школи (Державний стандарт початкової освіти, Типові освітні програми, освітні програми, Базовий навчальний план, Типовий навчальний план, критерії оцінювання навчальних досягнень тощо)</p> <p>A335. Методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії учнів під час освітнього процесу</p> <p>A336. Сучасні технології навчання в початковій школі</p> <p>B231. Форми організації освітнього процесу та форми навчальної взаємодії учнів і вчителя</p> <p>B331. Система теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p>	<p>З1У1. Аналізувати діяльність колег - вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти стосовно дотримання та реалізації нормативних документів, зокрема, стосовно досягнення цілей і завдань початкової школи, цілей і завдань освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p> <p>З1У2. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо педагогічної доцільності використання певних методів, форм і засобів освітнього процесу, упровадження сучасних освітніх технологій, форм організації навчання і форм організації навчальної взаємодії учнів та учителя</p> <p>З1У3. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти стосовно дотримання принципу</p>

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
					науковості викладання змісту освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти
				А334. Методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	31У4. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти стосовно дотримання сучасних методик навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, психолого-дидактичних засад навчання, конструювання систем навчальних завдань для різних етапів пізнавальної діяльності учнів, методик роботи над окремими видами завдань
			Б431. Психолого-дидактичні засади методик навчання освітніх галузей, які визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів початкової школи		
			Б432. Особливості конструювання систем навчальних завдань, що реалізують певну методику навчання		
			Б433. Методика роботи з окремими видами завдань, що пропонуються учням у процесі навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти		
			Г831. Інноваційні підходи до освітнього процесу		
			Г832. Педагогічні новації в початковій школі	31У5. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо упровадження в освітній процес інноваційних підходів і технологій, новацій, сучасного педагогічного досвіду	
			Г833. Сучасний педагогічний досвід вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти		

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				Б631. Вікові особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	31У6. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо врахування в освітньому процесі вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти
				Б632. Індивідуальні особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	
				А533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	31У7. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо ефективності процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня
				Б731. Повноваження вчителя у роботі з батьками (особами, що їх замінюють)	31У8. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо надання батькам (особам, що їх замінюють) порад і рекомендацій стосовно підтримки навчальної діяльності учня за межами закладу освіти
				Б732. Функції та основні форми роботи з батьками (особами, що їх замінюють)	
				Б733. Особливості комунікації з батьками (особами, що їх замінюють)	
				3131. Професійний стандарт "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти"	31У9. Аналізувати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо реалізації їхніх професійних функцій
			32. Здатність оцінювати результати роботи вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти	А532. Засоби контролю, перевірки й оцінювання (формульованого та підсумкового), збір та узагальнення статистичних даних та їх аналіз	32У1. Оцінювати роботу колег - вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти шляхом контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				A531. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу навчання освітніх галузей, що визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів класу / окремого учня	32У2. Оцінювати ефективність процесу навчання учнів колег - вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти
				A533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	32У3. Оцінювати процес та результати виховання учнів колег - вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти
				Б731. Повноваження вчителя у роботі з батьками (особами, що їх замінюють)	32У4. Оцінювати роботу колег - вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти стосовно надання батькам (особам, що їх замінюють) порад і рекомендацій щодо підтримки навчальної діяльності учня за межами закладу освіти
				3231. Педагогічне оцінювання. Засоби і методи оцінювання діяльності вчителя	32У5. Оцінювати діяльність учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти щодо реалізації ними професійних функцій, передбачених професійним стандартом
			33. Здатність проводити експертизу навчальних матеріалів, методичних розробок, підручників, навчальних посібників тощо	3331. Педагогічна експертиза. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти. Мета, завдання та вимоги до експертизи навчальних матеріалів, підручників, навчальних посібників тощо	33У1. Аналізувати й оцінювати відповідно до концептуальних засад, мети та сучасних технологій початкової освіти ефективність систем навчальних завдань, методичних систем тощо, які реалізовані у матеріалах, що піддаються експертизі

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
					33У2. Визначати переваги та недоліки поданих на експертизу навчальних матеріалів, методичних розробок, підручників, навчальних посібників тощо
				3332. Методичні рекомендації для складання експертного висновку	33У3. Складати експертний висновок щодо навчальних матеріалів, методичних розробок, підручників, навчальних посібників тощо
			34. Здатність брати участь у роботі експертних груп, атестаційних комісій	3431. Функції та повноваження експертних груп, атестаційних комісій	34У1. Виконувати дії та операції для реалізації функцій експертних груп та атестаційних комісій

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

5) електронний підручник (посібник) – електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію.

Розділ II

СТРУКТУРА ОСВІТИ

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

1. Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про повну загальну середню освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 3. Система загальної середньої освіти

1. Система загальної середньої освіти складається із змісту повної загальної середньої освіти на кожному її рівні, мережі закладів освіти, учасників освітнього процесу, кадрового, фінансового, науково-методичного, ресурсного та нормативно-правового забезпечення освітньої та управлінської діяльності у сфері загальної середньої освіти.

2. Система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення:

всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству;

формування в учнів компетентностей, визначених Законом України "Про освіту" та державними стандартами.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
соціальної політики України
10.08.2018 № 1143

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ
**«Вчитель початкових класів закладу загальної се-
 редньої освіти»**

5. Опис трудових функцій (трудові функції; предмети і засоби праці; професійні компетентності; знання, уміння та навички)

Трудова функція Є "Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти"

Трудова функція охоплює такі трудові дії та операції:

Наставництво та керівництво стажуванням, педагогічною практикою студентів;

керування роботою творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо;

проведення майстер-класів, тренінгів тощо.

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
ЄЄ	Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів	ПК, ЗО, методичні рекомендації, інструкції, навчальні та навчально-методичні посібники, підручники, наочні та віртуальні	Є1. Здатність до наставництва та керівництва стажуванням, педагогічною практикою студентів	Є131. Нормативні документи, що регламентують наставництво А231. Нормативні документи, що регламентують діяльність учителя початкової школи (Державний стандарт початкової освіти, Типові освітні програми, освітні програми,	Є1У1. Дотримуватись нормативних документів, що регламентують наставництво Є1У2. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладу загальної середньої освіти, студентам, які проходять педагогічну практику, методичну допомогу, рекомендації з

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
	початкових класів закладів загальної середньої освіти	засоби навчання, навчальні та розвивальні ігри		<p>Базовий навчальний план, Типовий навчальний план, критерії оцінювання навчальних досягнень тощо)</p> <p>А335. Методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії учнів під час освітнього процесу</p> <p>А336. Сучасні технології навчання в початковій школі</p> <p>Б231. Форми організації освітнього процесу та форми навчальної взаємодії учнів і вчителя</p> <p>Б331. Система теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p> <p>А334. Методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти</p> <p>Б431. Психолого-дидактичні засади методик навчання освітніх галузей, які визначені Державним стандартом початкової освіти, учнів початкової школи</p> <p>Б432. Особливості конструювання систем навчальних завдань, що реалізують певну методику навчання</p> <p>Б433. Методика роботи з окремими видами завдань, що пропонуються учням у процесі</p>	навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
				навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти	
				Г831. Інноваційні підходи до освітнього процесу	
				Г833. Сучасний педагогічний досвід вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти	
				Б631. Вікові особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	
				Б632. Індивідуальні особливості динаміки становлення пізнавальних процесів учнів	
				А533. Ознаки, які характеризують стан і результати процесу виховання та соціалізації учнів класу / окремого учня	Є1У3. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладу загальної середньої освіти, студентам, які проходять педагогічну практику, допомогу, рекомендації щодо виховання та соціалізації учнів початкової школи
				Б731. Повноваження вчителя у роботі з батьками (особами, що їх замінюють)	Є1У4. Надавати колегам - вчителям початкових класів закладів загальної середньої освіти, студентам, які проходять педагогічну практику, допомогу, рекомендації щодо роботи з батьками (особами, що їх замінюють) з питань виховання учнів
				Б732. Функції та основні форми роботи з батьками (особами, що їх замінюють)	
				Б733. Особливості комунікації з батьками (особами, що їх замінюють)	
			Є2. Здатність до керування роботою	Є231. Функції та повноваження творчих груп, методичних	Є2У1. Виконувати дії та операції, що реалізують функції творчих груп,

Умовне позначення	Трудові функції	Предмети та засоби праці	Професійні компетентності	Знання	Уміння та навички
			творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо	об'єднань, школи молодого вчителя тощо	методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо
			Є3. Здатність до проведення майстер-класів, тренінгів тощо	Є331. Етапи підготовки до проведення тренінгів та інших форм інтерактивних занять із дорослими	Є2У2. Керувати, спрямовувати діяльність творчих груп, методичних об'єднань, школи молодого вчителя тощо з метою реалізації їхніх функцій
				Є332. Вимоги до публічних виступів педагога	Є3У1. Визначити мету і завдання майстер-класу, тренінгу тощо Є3У2. Проектувати зміст, методику проведення майстер-класу, тренінгу тощо Є3У3. Добирати засоби навчання, у тому числі технічні засоби Є3У5. Створювати презентацію доповіді з використанням можливостей програми для презентацій

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ базової середньої освіти

9. Наскрізними в усіх ключових компетентностях є такі вміння:

1) читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів;

2) висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, тобто словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

4) логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

5) діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добросовісне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;

6) виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність;

7) конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

8) оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;

9) приймати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які призводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків та наслідків;

10) розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;

11) співпрацювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898>

Проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»: шляхи інтеграції інфомедійної грамотності

Джерело: Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». – К. : IREX в Україні, 2019–2020. URL: bit.ly/IREX-L2D-Int

Проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»: шляхи інтеграції інфомедійної грамотності у навчальні матеріали

1 ШЛЯХ — Основи критичного мислення

Формує такі компетентності:

Вміння обґрунтовувати свою позицію, використовуючи аргументацію

Вміння визначати причини та наслідки явищ, подій

Вміння робити висновки та узагальнення

Вміння ставити питання

Навичка слухати інших та формувати контраргументи

1 ШЛЯХ — Основи критичного мислення

Формує такі компетентності:

Вміння обґрунтовувати свою позицію, використовуючи аргументацію

Вміння визначати причини та наслідки явищ, подій

Вміння робити висновки та узагальнення

Вміння ставити питання

Навичка слухати інших та формувати контраргументи

3 ШЛЯХ

Робота з токсичним контентом: аналіз прикладів дезінформації та нетолерантної лексики

Формує такі компетентності:

Ідентифікувати прояви пропаганди

Ідентифікувати ботів і тролів, вміння їм протидіяти

Емоційний інтелект (розпізнавати вплив на наші емоції)

Ідентифікувати і протидіяти мові ворожнечі

Ідентифікувати фейки і інструменти маніпуляції (експерти, заголовки, фото, відео, текст, статистика тощо)

Вміння запобігати ризикам у комунікації

Як застосовуємо:

- наведення прикладів історичних або сучасних фейків за темою уроку, обговорення, з якою метою вони створені;
- аналіз різновидів дезінформації, маніпуляцій та пропаганди, різновидів фейків (неправдива новина, викривлена статистика, підробні фото та відео, коментарі);
- наведення та обговорення прикладів фейків та мови ворожнечі у минулому та теперішньому часі за темою уроку. Обговорення цілей поширення мови ворожнечі, способів протидії.

4 ШЛЯХ

Ідентифікація власних стереотипів

Формує такі компетентності:

Розуміння поняття стереотипу та механізмів його виникнення

Вміння ідентифікувати стереотипи та дискримінацію

Навички етичного спілкування

Як застосовуємо:

- демонстрація прикладів розповсюджених стереотипів, які пов'язані з темою уроку;
- аналіз уявлень учнів щодо цих стереотипів та їх критичне осмислення;
- обговорення, як медіа впливають на формування наших уявлень та як медіа творять стереотипи;
- обговорення наслідків існування дискримінації;
- вироблення алгоритму протидії стереотипам (власним та у медіаповідомленнях).

5 ШЛЯХ

Візуальні джерела та візуалізація

Формує такі компетентності:

Розуміння візуального матеріалу як тексту

Уміння аналізувати/читати образи та символи візуального тексту

Розуміння значення та впливу змістовного та історичного контексту зображення

Уміння працювати з фотографією, карикатурою, плакатом, фільмом як з джерелом інформації

Здатність працювати з інфографікою та аналізувати інші візуальні ряди

Уміння аналізувати та верифікувати фотопідробки, виявляти маніпулятивні ефекти зображення

Як застосовуємо:

- робота з візуальним матеріалом як джерелом інформації (розуміння контексту, авторства тощо);
- аналіз елементів зображення (знаки, символи, кольори, тощо);
- аналіз, верифікація фотопідробок та виявлення маніпулятивних ефектів зображення;
- створення власного візуального контенту.

6 ШЛЯХ

Пошук і перевірка інформації

Формує такі компетентності:

Вміння ефективно шукати інформацію

Знання алгоритму пошуку в інтернеті за ключовими словами, використання символів та хештегів

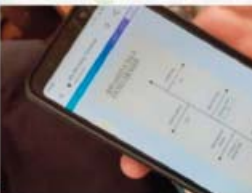
Вміння шукати та працювати з джерелами та першоджерелами

Розуміння авторського права та плагіату

Вміння систематизувати інформацію

Знання алгоритмів пошуку у соцмережах

Фактчекінг: перевірка тексту, перевірка фото, перевірка відео

Як застосовуємо:

- пошук інформації про ту чи іншу постать, явище, процес – як один із етапів у багатьох завданнях;
- порівняння знайденої інформації та визначення маркерів достовірності певного джерела (здебільшого сайту);
- розширення меж власного інформаційного поля – мислення out of the box;
- робота з онлайн-інструментами для перевірки фото чи відео.

7 ШЛЯХ

Проведення паралелей між процесами чи явищами у предметі і між медійними, інформаційними процесами

Формує такі компетентності:

Вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи

Розуміння, як працюють медіа: власники, журналістські стандарти, редакційна політика

Вміння проводити паралелі з теперішнім часом

Як застосовуємо:

- обравши приклад або тему, переносимо сенси одного змістовного зрізу на інший, пов'язаний з медіа;
- здійснюємо проєкції медіапроблематики на різні сфери знання. Такі проєкції можуть бути показовими під час роз'яснення питань, які пов'язані з конфліктами (особовими, міжособовими, історичними), сприйняття інформації, аналізу сприйняття аудиторією певної інформації.

8 ШЛЯХ

Створення власних медіаповідомлень / медіапродуктів

Формує такі компетентності:

Розуміння як працюють медіа: журналістські стандарти, редакційна політика, медіавласність

Вміння ефективно шукати інформацію

Вміння відрізнати факти від суджень

Розуміння понять цензури та самоцензури

Вміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам

Навички етичного спілкування

Вміння ідентифікувати вплив медіа на емоції

Вміння визначати та аналізувати жанри журналістських повідомлень

Розуміння авторського права

Навички з особистої кібербезпеки

Як застосовуємо:

- як правило, це наступний етап після вправ на аналіз медіаповідомлень, оскільки створення потребує певних знань про медіапроцеси;
- медіапродукт трактуємо широко: блог, стаття, фотографія, пост у соціальних мережах, відео, подкаст тощо;
- створення власного медіапродукту обов'язково має супроводжуватись аналізом та підсумками того, як влаштований інформаційний простір (в рамках заданої теми).

Формує такі компетентності:

Розуміння, як працюють медіа: власники, журналістські стандарти, редакційна політика

Вміння ставити питання

Вміння відрізнати факти від суджень

Вміння обґрунтовувати власну позицію

Вміння визначати жанри журналістських повідомлень

Вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи

Як застосовуємо:

- Спосіб найкраще застосовувати на уроках з мови (української чи іноземної): викладач добирає текст про медіа для аналізу з іншою ціллю (наприклад, визначення типу речень, для розстановки розділових знаків тощо). Таким чином формується знання про медійні явища і процеси.

Джерело: Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальний процес. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність». – К. : IREX в Україні, 2019–2020. URL: bit.ly/IREX-L2D-Int

Навички майбутнього за версією Всесвітнього економічного форуму-2020

Top 10 skills of 2025

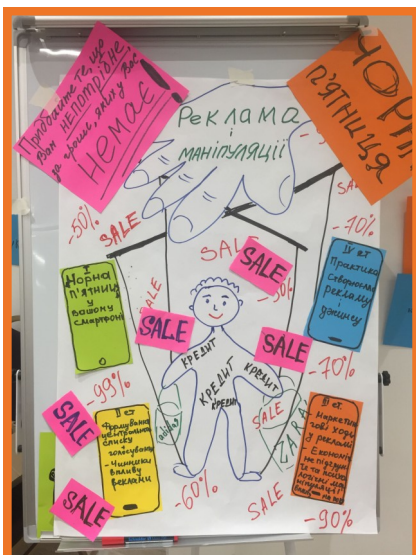
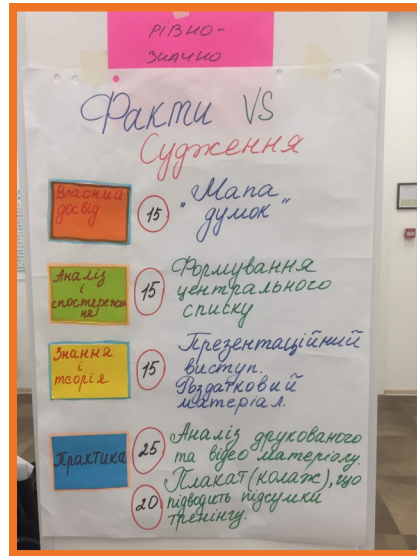

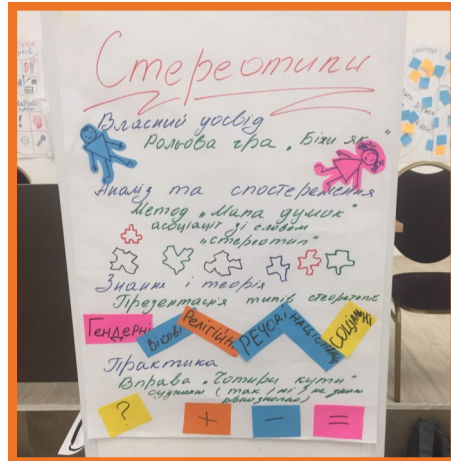
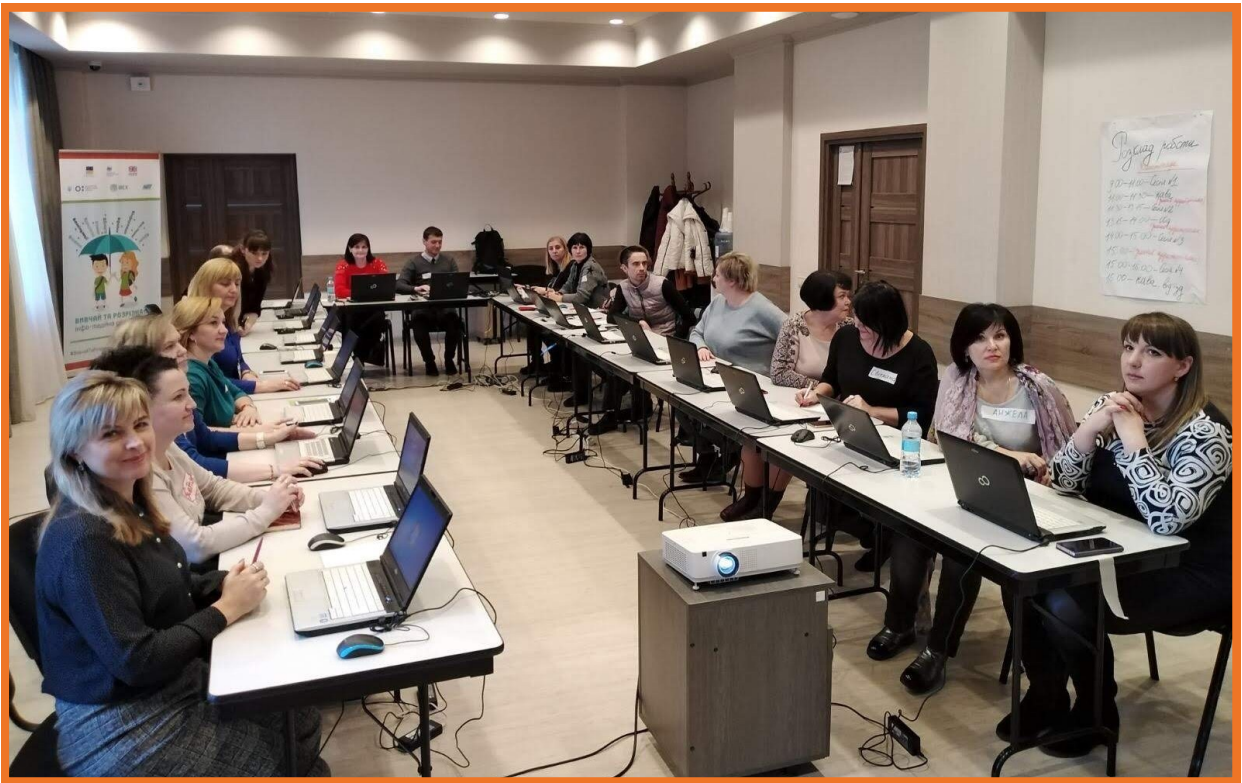
Source: Future of Jobs Report 2020, World Economic Forum.

Джерело: звіт Всесвітнього економічного форуму (2020), The Future of Jobs Report 2020 OCTOBER 2020. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

Довідка: Всесвітній економічний форум (англ. World Economic Forum, ВЕФ) — міжнародна неурядова організація, яка базується в Женеві і діяльність якої спрямована на розвиток міжнародної співпраці.

Фото з тренінгів ІМГ: жовтень 2019 - лютий 2020

Навчальне видання

**ВОДОЛАЗСЬКА Тетяна Володимирівна
КУРМИШЕВА Ніна Іванівна
УСТИМЕНКО Тетяна Анатоліївна**

**ІНФОМЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ:
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ**

Навчально-методичний посібник

Упорядник – Устименко Т. А.

Редактор – Стоцька О. В.

Дизайн і верстка – Шарлай Т. В.

Видавець і виготовлювач:
Редакційно-видавничий відділ
Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського

36014, м. Полтава, вул. Соборності, 64-ж,
Тел. (0532) 56-38-52
e-mail: redpm@pei.poltava.ua

